

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ПОВІСТІ
ОКСАНИ ЗАБУЖКО «Я, МІЛЕНА»

Студент(ка) IV-го курсу

Освітня програма: Українська мова і література

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №107 / 14.10.2024

Науковий керівник:

Чонка Тетяна Степанівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Завідувач кафедри :

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2025 року

Протокол № _____ / 2025

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

**Кваліфікаційна робота
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ПОВІСТІ
ОКСАНИ ЗАБУЖКО «Я, МІЛЕНА»**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

НЕМЕШ ІРИНА СЕРГІЙВНА

Освітня програма: Українська мова і література

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Чонка Тетяна Степанівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Рецензент: Барань Адальберт Бейлович
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Берегове
2025

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**OKSZANA ZABUZSKO „ÉN, MILENA” CÍMŰ NOVELLÁJÁNAK
ERKÖLCSI-ETIKAI PROBLÉMÁI**

Szakdolgozat

Készítette: Nemes Irina

IV. évfolyamos 014 „Középfokú oktatás (Ukrán nyelv és irodalom)”

szakos hallgató

Témavezető: Csonka Tetyána, filológiai tudományok kandidátusa, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

Recenzens: Bárány Béla, filológiai tudományok kandidátusa, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО	10
1.1 Короткі відомості про авторку.....	10
1.2 Жанрове та тематичне новаторство творів Оксани Забужко	14
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВІСТІ	
ОКСАНИ ЗАБУЖКО «Я, МІЛЕНА»	29
2.1 Сюжетно-композиційні особливості повісті	
в контексті досліджуваної тематики	29
2.2 Пообразний аналіз в контексті морально-етичної проблематики твору.....	51
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
1.FEJEZET. OKSZANA ZABUZSKO ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGÁNAK ÁLTALÁNOS ÁTTEKINTÉSE.....	10
1.1 Rövid információk a szerzőről.....	10
1.2 Okszana Zabuzsko műveinek műfaji és tematikai úttörő jellege	14
2. FEJEZET. OKSZANA ZABUZSKO „ÉN, MELENA” CÍMŰ ELBESZÉLÉSÉNEK PROBLÉMA ÉS TÉMATIKAELEMZÉSE.....	29
2.1A mű cselekmény és kompozíciós sajátosságai a vizsgált témakör kontextusában	29
2.2 A mű képi elemzése erkölcsi és etikai problémáinak kontextusában	51
KÖVETKEZTETÉSEK	60
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	62

ВСТУП

Сучасна українська література постає динамічним явищем, яке відіграє важливу роль при сприйнятті сучасного світу, реалій, актуальних проблем та новаторських тем. Її варто вважати не тільки аспектом отримання естетичного задоволення, а і тим джерелом, котре всебічно віддзеркалює історичні процеси, актуальні проблеми суспільства та моральні дилеми людської ідентичності.

Література сьогодення вражає широкою тематикою, актуальною проблематикою, художньою мовою та багатою жанровою специфікою. Завдяки їй читач поринає у глибокий аналіз сучасного життя людства, його історії, культури, менталітету та морально-етичних принципів. Вона показує навіть найпотаємніші, найскладніші та найактуальніші питання, з якими зіштовхується людство, та дозволяє прожити, відчувати та проаналізувати саме те, на чому наголошує автор.

Українська література розвивається синхронно з українською історією. Особливо сучасна література співіснує як з історією, так із соціальними аспектами, політичними подіями та особистими дилемами. Література сьогодення не має чітких меж, канонів, правил, за які не варто виходити письменнику. Вона має широку палітру актуальних тем, які не тільки описують суспільно-історичні аспекти, а й висвітлюють важливі екзистенційні питання сучасного буття. Сучасна література на теренах України, окрім багатого історико-культурного контексту, активно досліджує філософські питання, психологічні аспекти, моральні дилеми та суспільні стереотипи. Вона заглиблюється у психологічні аспекти окремих індивідів, вивчає вплив сучасного життя, інноваційних технологій та канонів суспільства на людину та її почуття. Все це дозволяє побачити справжні реалії, котрі сучасні письменники намагаються описати через призму власного світогляду та почуттів. Як, наприклад, Оксана Забужко, чию творчість справді варто назвати феноменом сучасного літературного процесу. У своїх творах авторка зосереджується не тільки на історико-культурних сюжетах, а й акцентує увагу на збереженні людської ідентичності у нестабільному суспільстві. Особливий інтерес авторки викликають жінки, які знаходяться у пошуках власної ідентичності. Саме питання фемінізму та гендерної рівності, досліджені у творах Забужко, вирізняють її на тлі сучасної літератури й роблять унікальною серед інших письменників сьогодення. Попри те, що авторка досліджує роль жінки у суспільстві, вона не лише ґрунтується на зовнішні фактори, а подає свої роздуми з огляду на філософські засади та психоаналітичні аспекти, оскільки є освіченою інтелектуалкою та талановитою майстринею письма. Орієнтуючись на психолого-філософські засади у своїх творах, письменниця також досліджує суспільні, морально-етичні та історичні проблеми суспільства та їх вплив саме на жінку, на її сприйняття себе і світу, характер і долю.

Забужко вважають талановитою мисткинею феміністичної прози, яка влучно досліджує питання місця жінки в суспільстві, їхньої долі, почуттів і переживань, окреслюючи їх у своїх творах за допомогою широкої жанрової специфіки, багатого мовостилю, яскравих і водночас складних образів та актуальної проблематики, яку ніби «сама проживає», розкриваючи читачеві потік власних думок, дилем і поривань. Тому творчість письменниці варто досліджувати, про неї варто писати, а головне читати.

У повісті-притчі «Я, Мілена» Оксана Забужко висвітлює долю головної героїні-телеведучої, котра, поринувши у роботу і створення медійного образу, поступово втрачає себе справжню. Вона втрачає всі свої моральні якості через вплив медійної сфери та під впливом очікувань, які накладає на неї суспільство. Письменниця розкриває в повісті актуальні проблеми сучасного суспільства, чим і обумовлена **новизна** та **актуальність** нашого дослідження.

Предметом дослідження є повість-притча Оксани Стефанівни Забужко «Я, Мілена», написана авторкою в 1997 році.

Об'єкт дослідження – сюжетний, композиційний, мовно-стильовий, ідейний, проблемний та пообразний аналіз задля дослідження морально-етичної проблематики повісті.

Новизна роботи полягає у розкритті морально-етичних цінностей у повісті-притчі «Я, Мілена», яка є малодослідженою і не розкритою іншими дослідниками саме через призму морально-етичної проблематики, тісно пов'язаної із проблемами сучасного суспільства.

Актуальність роботи найперше полягає в аналізі предмету дослідження, тобто повісті Оксани Забужко, а також у детальному зображенні морально-етичних аспектів, які є ключовими: проблема жіночої ролі в суспільстві, імітації образу і справжніх почуттів, роздвоєння особистості під впливом медійності, втрати власної ідентичності, відчуження та впливу телевізійної омани, яка затьмарює людський розум, нівелюючи справжні життєві цінності, зокрема і сімейні.

Мета роботи – цілісний аналіз повісті-притчі «Я, Мілена» крізь призму досліджуваної тематики.

Завдання, які були поставлені при дослідженні роботи:

- загальний огляд життя і творчості Оксани Стефанівни Забужко;
- розкрити жанрове та тематичне новаторство письменниці;
- здійснити проблемно-тематичний та мовно-стильовий аналіз повісті Оксани Забужко «Я, Мілена»;

- висвітлити сюжетно-композиційні особливості повісті в контексті дослідження морально-етичної проблематики;
- окремо окреслити морально-етичну проблематику повісті;
- здійснити пообразний аналіз через призму морально-етичної проблематики;
- наголосити на важливості й актуальності досліджених морально-етичних проблем, які розкриті у повісті.

Огляд літератури. Творчість однієї з найпопулярніших письменниць сучасної української літератури – Оксани Забужко – стала об’єктом обговорень таких літературних критиків і дослідників, як: Віра Агеева, Соломія Павличко, Ніла Зборовська, Тетяна Тебешевська-Качак, Вікторія Мислива, Марія Кульматицька, Юлія Гончар, Марія Максименко, Ольга Капура та ін.

Ольга Капура, досліджуючи ознаки постмодернізму у прозових творах Оксани Забужко, наголосила, що творчість мисткині надає можливість читачам чітко зрозуміти явище постмодернізму в сучасній українській літературі та його вплив на сучасного читача, на формування особистості в новому інформаційному суспільстві. [21, с. 3].

Соломія Павличко, окреслюючи феміністичні роздуми Оксани Забужко, аналізує творчий доробок письменниці, наголошуючи на їх актуальності серед інших сучасних творів.

Тетяна Тебешевська-Качак у своєму дослідженні «Автобіографізм як принцип нарації та характеротворення у прозі Оксани Забужко» наголошує на важливості жанру біографії у творчості письменниці та доносить слушну думку з цього приводу: *«Приватне життя письменників сучасності якраз і віддзеркалюються у їхніх творах, а незаперечною істиною можна назвати саме думку про те, що про що б митці не писали – вони завжди писатимуть про себе»*. [35, с. 2].

Марія Кульматицька, досліджуючи ідіостиль письменниці, наголошує: *«Творчість Оксани Забужко є яскравим явищем української й світової культури, адже її публіцистика є сплавом науки та літератури, життєвого досвіду й глибокої ерудиції в різних сферах діяльності суспільства»* [23, с. 1].

Конкретно досліджуючи наведену повість Оксани Забужко, Ніла Зборовська розглядає питання проблематики двійництва на фоні медіакар’єри, зіставляє «екранну» і «реальну» Мілену, наголошуючи: *«Повість нагадує уже відому читачеві шалену, децю неврівноважену, невротичну оповідь, спонукану внутрішнім гоном бунтівливої особистості»* [20, с.158].

Вікторія Мислива досліджує тематику «Інтермедіального поля повісті «Я, Мілена», де розглядає вплив телевізіоманії на людське життя. [24].

Юлія Гончар у статті *«Наповнення смислами поняття “жіноче” у суспільстві (за повістю «Я, Мілена» Оксани Забужко) акцентує увагу на імітаційному образі головної героїні та чітко називає таке явище «грою у гендерному театрі»*. [4].

У даній роботі було використано такі методи дослідження: біографічний, системно-описовий та психоаналітичний.

Структура роботи: бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

1.1 Короткі відомості про авторку

Однією з найталановитіших представниць як сучасної української прози, так і сучасної української поезії, безперечно, варто вважати Оксану Стефанівну Забужко. Своїм незвичним і оригінальним стилем письма вона полонила серця не тільки українських читачів, а й у світі, оскільки її читають і за межами нашої країни.

19 вересня 1960 року з'явилася на світ Оксана Забужко – одна з феноменів сучасної української культури, яка завдяки своїй майстерності ввела у літературу нові поняття, сюжети та проблеми. Рідним містечком авторки є місто Луцьк, яке на той час входило до Української Радянської Соціалістичної Республіки. Дитячі роки письменниці були яскравими і нелегкими водночас. У дитинстві авторка мріяла про професію режисера, але світ книг цікавив її не менше. Своє дитинство авторка сміливо називає «допритомним віком», а про рідне місто відгукується з теплотою. На презентації власної книги «Вежа через О» в книгарні «Сенс» авторка зізнається модераторці Ользі Ольховій: *«Щоразу, приїжджаючи до свого рідного міста, я шукаю своє. У мене своя меморіальна мапа, яку я прагну віднайти...»* [5].

Оксана Стефанівна зростала у сім'ї батьків-шістдесятників, які займалися професією філологічної спрямованості і завдяки цьому маленька Оксана здобувала філологічну освіту змалечку, від батьків. Завдяки цьому, у віці дев'яти років вона зуміла написати власну збірку віршів під назвою «Весняна акварель», яка, на жаль, не змогла бути оприлюдненою через арешт батька Забужко.

Цікавим фактом також постає те, що ще з дитинства письменниця захоплювалася малюванням і до цього часу зберігає власний дитячий архів малюнків. Так на фестивалі під назвою «Книжковий арсенал» рамках публічної розмови в одному з інтерв'ю Забужко зізнається: *«Я дитина, котра дуже рано почала читати, і та, котру батьки-шістдесятники з собою тягали на всі культурні заходи, творчі вечори, концерти, фільми, завжди ілюструвала в альбомі все побачене, почуте, як це може побачити п'яти-шестилітня дитина».* [6].

Цікаво, що у віці п'яти років вона намалювала жіночу голову і написала «Оксана-письменниця», цим малюнком маленька дівчинка справді передбачила свою долю. [5].

У віці восьми років Оксана змушена була переїхати до Києва через те, що її батька – Стефана (Степана) Забужко – комуністична влада звинуватила у націоналізмі й відправила на заслання до Забайкальського краю. У 1977 році Забужко закінчила Київську середню школу, після того вступила до університету. [36, с. 6].

Юність і молоді роки авторки є доволі успішними у її літературній кар'єрі. Повним зануренням у світ філософії варто вважати 1977 рік, коли зовсім молода дівчина вступає до Київського національного університету на факультет філософії. Закінчивши навчання на факультеті, у 1985 році Забужко вступає до аспірантури Інституту філософії НАН України і працює над дисертацією, яка є тісно пов'язаною з літературою. Після цього, в 1985 році, Оксана Стефанівна відкриває для себе літературний і викладацький шлях. [36, с. 6].

На початку своєї викладацької кар'єри майбутня письменниця проводила лекції з естетики та історії культури у різних Університетах навіть поза межами країни. Оксана Забужко викладала в Київському національному університеті та в Київській консерваторії імені Чайковського.

Починаючи з 1988 року Оксана Стефанівна стає науковим співробітником в галузі філософії при Інституті НАН України.

Починаючи з 1990, викладає за кордоном, зокрема у Гарварді, та отримує стипендію в рамках міжнародної програми Фулбрайта, яка сприяє культурному взаєморозумінню між країнами шляхом академічних і професійних обмінів. [34, с. 2].

Оксана Стефанівна є унікальною та багатогранною постаттю не тільки в Україні, а й за її межами, адже її ім'я відоме не тільки завдяки письменству, а й широким дослідженням культури, викладацьким досвідом, есеїстичними працями. Крім того, авторка є членом асоціації українських письменників та активною і широко визнаною громадською діячкою. Окрім широкої палітри прозової і поетичної творчості, бібліотека Оксани Забужко переповнена численними науковими статтями, які охоплюють не тільки українську, а й міжнародну арену.

Оксана Забужко є вагомим представником сучасного літературного середовища: вона сприймається як пряма наступниця традицій жіночого фемінізму протягом XX - XXI століть. [36, с. 9].

Авторка визначається як прозовими творами, так і майстерною поезією.

Першим її надбанням стала збірка поезій під назвою «Травневий іній», котра була опублікована письменницею ще в далекому 1985 році. З кожним роком її поетична творча спадщина поповнювалася і ставала ще багатшою.

На початку дев'яностих років авторка видала наступну збірку під назвою «Диригент останньої свічки. Майже через чотири роки світ побачив ще одну збірку «Автостоп». Згодом, через деякий час видає збірку «Kingdom of Fallen Statues», яка була оприлюднена в 1996 році. Останньою збіркою поезій письменниці варто вважати «Новий закон Архімеда», яка порадувала читачів на початку 2000 років. [36, с. 7].

Її поетичні твори можна охарактеризувати як неповторне явище поезії сучасності, адже Оксана Стефанівна успішно комбінує інтертекстуальні посилання та культурні алюзії, поетичний стиль та філософський зміст.

Вірші Забужко насичені культурними алюзіями, що надає можливість читачу зрозуміти те, наскільки мисткиня є обізнаною у традиціях минулої і нової епохи. Поезія Забужко майже завжди базується на філософському підтексті і концепції та саме на цій філософській базі вона чітко розкриває свої внутрішні переживання і переконання.

Варто сказати те, що поетична спадщина письменниці вміщує в собі внутрішню рефлексивну гармонійність, екзистенційні питання, глибокий психологізм та філософський фундамент, котрий базується на життєвому досвіді письменниці. Оксана Забужко, як справжній новатор, тяжіє до формування унікальних літературних форм, а щодо мовостилю віршів, то варто сказати, що він наповнений синтезом літературної майстерності та інтелектуальної патетики, що спонукає на осмислення не тільки в поетичному вимірі, а також у культурно-інтелектуальному.

Щодо прозової творчості письменниці, прикметно, що у цій галузі вона починає досягати значних результатів майже одразу після перших видань. У прозі Забужко дебютує 1989 року своєю повістю «Інопланетянка». Тут вона досліджує внутрішній світ жінки, що є новим для української літератури, і саме жінку, котра намагається знайти не тільки життєвий, а й мистецький, творчий шлях у житті. Оксана Стефанівна розкриває себе через героїню з двох сторін: ідеалізовану, відірвану від буденності та водночас спотворену.

Загалом авторка видає безліч прозових текстів, котрі наповнені філософською глибиною, високим рівнем психологічного аналізу та найголовніше – власним життєвим досвідом. Прозова спадщина Оксани Забужко є дійсно багатою на тексти та філософський зміст. Серед жанрів, у яких пише мисткиня, – повісті, романи, оповідання, есеїстика. Найбільш популярними творами письменниці є: «Автобіографія», повість-притча «Я, Мілена», оповідання «Сестро... Сестро...», «Польові дослідження», «Казка про калинову сопілку», «Notre Dame de Ukraine», «Музей покинутих секретів».

Тематична специфіка прозових творів Забужко є доволі багатою, починаючи з висвітлення проблематики жіночої ідентичності, дослідження тематики гендерних стереотипів, а також національної історії та її важливості. Досліджуючи таку різнобічну тематику, письменниця розкриває власні думки і погляди, а також висвітлює власний життєвий досвід через прийом автобіографізму, що у свою чергу дозволяє стирати межі між автором і читачем. Варто наголосити на глибокому психологізмі творів Забужко та стилістичному багатстві її мовостилю. Він вражає читачів з перших сторінок, що в результаті й пояснює широку популярність Оксани Стефанівни. Авторка відкидає будь-які

шаблони, експериментує, збагачує своє художнє мовлення інтелектуально та експресивно, використовує метод «потoku свідомості» у творах. Використання новаторських прийомів, котрі тяжіють до прийомів постмодерну, привертають увагу літературознавців та читачів до творчості авторки, яка завжди є в центрі уваги, її твори є не тільки актуальними в Україні, а й безпосередньо відомі й закордоном – більшість її бестселерів перекладені різними мовами і є популярними серед читачів в різних країнах.

Завдяки широкій специфіці, актуальним проблемам, які є описані у творах, та громадській діяльності Оксана Забужко отримала численні відзнаки. Вона вважається яскравим представником інтелектуально-феміністичного світу. Протягом 1996 – 2019 років письменницю часто відзначали за літературну творчість та громадську діяльність: премія «Мистецькі вершки» 1996 р.; у 1997 за збірку віршів «A Kingdom of Fallen Statues» премія Global Commitment Foundation; за повісті «Я, Мілена» та «Інопланетянка» отримує премію від «Фундації Ковалевих», після того здобуває першу нагороду з літератури Союзу Українок Америки. [31].

У 2002 році письменниця стає власницею літературного гранту Фонду Мак-Артура США. [31].

2009 рік відзначився для Оксани Стефанівни Орденом княгині Ольги III ступеня за активну громадську діяльність. [40].

2012 рік «Золотий письменник України. [40].

Протягом 2015 – 2019 років авторка отримує премію «Жінка III тисячоліття», а в 2019 отримує Шевченківську премію за збірку «І знов я влізаю в танк» [31].

У 2020 р. авторка отримує аж дві нагороди, одна з яких «Woman in Arts», а інша за книгу «Планета Полин», яка отримала статус «Книги року BBC» у жанрі есеїстики. [31].

Творча спадщина Забужко слугує підґрунтям для музичних інтерпретацій та сценічних вистав не тільки на території України, а й за кордоном, для прикладу можна навести інсценізовану аудіоадаптацію популярного роману авторки «Музей покинутих секретів» та оперу під назвою «Клітемнестра».

Громадська діяльність

Попри свою багату та унікальну літературну творчість, Оксана Забужко відома і активним залученням до суспільно-громадського життя.

Громадський шлях Забужко почався з 1990 років разом із С. Павличко, Т.Гундоровою та В.Агеевою. У той час молода письменниця стала однією з провідних постатей, котрі формують гендерно-феміністичний наратив на теренах України.

З 1995 року і протягом більше п'ятнадцяти років Оксана Стефанівна займала посаду віцепрезидентки ПЕН- клубу. [39].

Загалом, перебуваючи як серед української, так і світової спільноти, Оксана Стефанівна вносить свої корективи. Найбільше це стосується культурного обміну та просвітницької діяльності й цьому сприяють не тільки її творчий доробок, а й безпосередньо її участь у міжнародних фестивалях, конференціях, її інтерв'ю, у яких вона наголошує на важливості літератури загалом, та української літератури зокрема. Вона активна і у медіапросторі, адже Оксану Стефанівну часто можна побачити на телеекранах та інтернет-мережах. Забужко активно привертає увагу до проблем національної ідентичності, важливості культури та здорового фемінізму у соціальному житті. Також її виступи часто торкаються питань стимулювання аналітичного мислення і національної свідомості. Оксана Стефанівна є однією з найважливіших представниць інтелектуальної еліти України. Завдяки безпосередньо літературній діяльності й активній громадській позиції вона вносить високоінтелектуальні ідеї та думки у суспільство та порушує теми збереження культурних та історичних цінностей.

Щодо особистого життя, то відомо, що авторка у шлюбі з талановитим художником Ростиславом Лужецьким. Їхній шлюб засвідчує те, що мистецтво відіграє важливу роль у їхньому житті, завдяки чому і з'являються спільні творчі проєкти.

1.2 Жанрове та тематичне новаторство творів Оксани Забужко

Творчість письменниці є дуже різноманітною та багатою на жанрову і тематичну специфіку та є одним з найактуальніших проявів сьогодення. Її творчі доробки можна сміливо віднести до надбань сучасної української літератури, котра у свою чергу дозволяє розширити межу сучасних літературних традицій та є популярною серед читачів.

Сучасна українська література в останні роки вирізняється інтелектуальністю, багатогранністю, глибиною і динамічністю. Завдяки своєму розвитку протягом багатьох століть, література сьогодення звільнилася від шаблонності і стала вільною у виборі думок авторів і різноманіттю жанрів.

Загалом, кінець XX століття був достатньо кризовим, враховуючи історичний контекст. У царині літератури відбулися значні зміни, оскільки перед суспільством постала дилема, яка полягала у виборі відображення традиційного контексту або ж уже новітнього постмодерного напрямку. Активно починає розвиватися нова епоха, яка у свою чергу вносить мистецько-філософський стиль – постмодерн.

Загалом, поняття постмодернізму та постмодерну є активним рухом у культурі, історії, літературі та мистецтві, який своїм зародженням заперечує всі минулі пережитки

модерністської культури та й загалом традиційність, котра панувала за часів модернізму в культурі, мистецтві, філософії, науці та літературі. Митці постмодерну прагнуть показати різноманітність та індивідуальність знань та людського досвіду, наголошуючи на тому, що все це формується безпосередньо в рамках певних соціальних, культурних та історичних умов.

Своєю появою постмодернізм як явище старається зруйнувати традиційні значення та структуру, на противагу приносячи нові прийоми – гумор, іронію та гротеск.

Постмодерн як напрям почав розвиватися хронологічно у середині XX століття, на території Франції. Йому характерне експериментаторство зі стилем, формою та злиттям в єдине ціле понять високого і низьких жанрів. Початком формування постмодернізму у літературі варто вважати діяльність таких письменників як Герман Гессе, Джеймс Джойс, Генрі Міллер, Вільям Фолкнер та інші. Творчість цих митців була фактично на межі формування даного напрямку, тому безпосередньо вони є і предтечею, і, власне, творцями постмодернізму. Провідною постаттю постмодернізму варто вважати Умберта Еко. Письменник часто використовував прийоми іронії і гротеску у своїй творчості, тим самим, розвинувши ці концепції. [28].

Постмодерн та посмодернізм починають активно проявлятися на теренах України орієнтовно в кінці 1980 років. Безумовно, процес модернізації літератури виявився складним, проте плідним. Його варто назвати тим напрямом, котрий включає сукупність стилів, які хронологічно слідували за модернізмом. [19, с. 1].

Постмодернізм є не лише культурним феноменом, але й типом мислення, характерним для людини епохи другої половини XX – початку XXI століть. Це був термін, який використовувався для передавання специфіки нової епохи, яка принципово відрізнялася від попередньої, довоєнної (тобто до 1939 року). Саме постмодернізм найбільш чітко виражав кризу ідей попередніх періодів. [19, с. 1].

Зародження постмодернізму часто пов'язувалося із зародженням свободи, звільненням від політичної системи, тоталітаризму та жорстокої влади. Безпосередньо такі настрої чітко відбивалися на літературі. Постмодернізм в Україні приніс за собою свободу у виборі жанрів, тематики, прийомів.

Одна з літературознавиць зазначає: *«Постмодернізм створює нове бачення моралі та етики, конструює новий соціальний зміст тощо, і як наслідок змінює культурно-мистецьке життя, його цінності й образи»*. [19, с. 2]. Він характеризувався розпадом всієї попередньої системи, котра панувала не тільки в історичному вимірі, а й безпосередньо філософському, мистецько-художньому та літературному.

Основними ознаками прояву постмодернізму варто вважати прояв незалежності і культ особистості, свобода у виборі тем, жанрів, використання іронії на гротеску, нетрадиційності, фрагментарності, нелінійності сюжетів, синтез різноманітної жанрової специфіки, прийомів та художніх засобів. Актуальним постає використання прийому інтертекстуальності, висвітлення власних позицій та думок автора через призму зображення головних героїв, проблематики та тематики у творах. Провідними постатями, які творили у цьому напрямі, є: Юрій Андрухович, Любо Дереш, Юрій Іздрик, Олесь Ульяненко та Оксана Забужко. [30; 33].

Частим є використання прийому «потoku свідомості», котрий у свою чергу виражає внутрішні переживання персонажів, які відображають і переживання автора.

Оксана Забужко є визначною постаттю епохи постмодернізму, проте вона наголошує у своїй творчості на важливості збереження пам'яті національної самосвідомості, культури, історії. Авторка подає своє бачення завдяки прийомам саморефлексії та власного досвіду, що, безпосередньо, входить до прийомів постмодернізму.

Оксана Забужко є відкритою перед читачем, вона не видає бажане за дійсність, а окреслює реалії, додаючи свої гострі думки, не боячись осуду. Вона не тільки відтворює свій власний досвід на фоні історичних подій, а й критично осмислює його, подаючи його у глобальному, інтелектуальному контексті. Як зауважує Віра Агеєва, «Сьогодні письменник уже не Вчитель і не проводир, а швидше цікавий співрозмовник, оповідач, психолог чи навіть психоаналітик, можливо, не в останню чергу ще й історик» [2, с. 5].

Провідними прийомами авторки, які простежуються у її творчості і тяжіють до постмодерністичних прийомів, є насамперед інтертекстуальність.

Часто авторка висвітлює у своїй творчості травматичний досвід нації, національної пам'яті та намагається осмислити його. Вона не тільки досліджує тематику війни, репресій, тоталітарного режиму, а й безпосередньо намагається показати ці явища форматором майбутньої української історії. Важливим у її творчості є аспект автобіографізму, котрий показує особисті переживання, пережите і спогади через інтерпретацію головних героїв чи явищ у сюжеті. Безпосередньо авторка тяжіє до висвітлення незалежної особистості, а особливо жінки, і часто це пов'язує з гендерними питаннями. Часто у творчому доробку Оксани Стефанівни помітно використання прийому фрагментарності, нелінійності сюжетів, які поєднані з використанням багатой художньої мови. У цілому Забужко пише свої твори на феміністичну тематику у стилі постмодерну і є новаторкою в сучасній українській літературі.

Феміністичний постмодерн (постмодерністський фемінізм) – це філософська течія, яка висвітлює ідеї постмодернізму для критики суспільних або ж гендерних норм,

нерівності між жінками і чоловіками. Даний напрям виник на основі синтезу постмодерністських ідей та феміністської філософії. [41].

Загалом поняття фемінізму, як явища, є популяризацією та своєрідною агітацією прав жіночої статі, яка насамперед полягає у гендерній рівності між жінками і чоловіками у всіх сферах соціального життя. Популяризація терміну «фемінізму» на європейських землях почалась тільки в середині 19 століття. Прикметно, що з того часу він активно почав проявляти себе у різних видах і напрямках. [42].

Безпосередньо, рух фемінізму торкнувся і літератури. Як зазначає Соломія Павличко, український фемінізм як політична і літературна течія оформився у 80-х роках XIX ст. Його видатними представницями були Леся Українка (1871-1913), що жила на сході України, який належав до Російської імперії, і Ольга Кобилянська (1863-1942), піддана Австро-Угорщини, до якої належала Західна Україна. Обидві письменниці за життя стали канонізованими класиками. Вони були послідовними й переконаними, хоч і не першими, українськими феміністками. (Перший жіночий і водночас феміністичний літературний альманах “Перший вінок” був виданий 1887 р. у Львові за редакцією Олени Пчілки і Наталі Кобринської.) Саме цей момент у творчості обох письменниць в історіях літератури до недавнього часу традиційно замовчувався» [32, с.181].

Завдяки творчості Оксани Стефанівни Забужко можна побачити те, що вона продовжує й надалі аналізувати й по-новому розкривати ці традиції, інтерпретуючи феміністичну проблематику на новий, сучасний лад, котрий є близький актуальним проблемам сьогодення.

Найчастіше авторка підкреслює емансипацію жінки. Прикметно, що її героїні завжди виступають яскравими особистостями, які насамперед є вільними, незалежними, самодостатніми в плані кар’єри та інтелектуального розвитку і які у свою чергу показані на тлі експериментальних обставин [3, с.1].

Оксана Забужко у своїй творчості часто звертається до проблематики гендерності та безпосередньо вдається до її переосмислення, користуючись своїм широким світобаченням, глибоким психологізмом, набутим досвідом та відмінною базою інтелектуальності та філософічності. Яскравим підтвердженням цьому є її роман «Польові дослідження українського сексу», який і зробив її відомою не лише в Україні, але й у світі.

Особливості феміністичної поетики письменниці відображають особливості жіночого інтелекту, організації внутрішнього світу жінки. До того ж авторка вміло використовує прийом сповідальності, за допомогою якого розкриває глибину жіночої душі. При зображенні як чоловічого, так і жіночого внутрішнього світу Забужко послуговується окремими лексичними групами, які відображають феміністичне ставлення авторки до

чоловіків та відрізняються від лінгвістичної структури творів письменників-чоловіків [3, с.1].

Важливо наголосити на жанровому новаторстві Оксани Стефанівни Забужко. Як відомо, найпопулярнішим жанром, в якому працює авторка, є жанр «нон-фікшн». Нон-фікшн – (англійською “non-fiction” у значенні документальна, не художня література) жанр, який орієнтується на висвітленні власного досвіду автора, життєвого, реального, пережитого факту, або ж правдивого дослідження в літературі. Даний жанр має на меті показати читачу не фантастичні події та сюжети, а реальні, справжні, котрі існують серед суспільства і безпосередньо впливають на нього. [43].

Жанр нон-фікшн безпосередньо має свій розподіл, який базується на різних напрямках. Так він здатен убирати в себе наукову літературу, розкривати мистецтво та культуру, базуватися на автобіографічних фактах сучасних авторів, тим самим виокремлювати аспект біографії та мемуаристики, розкривати історичну ґрунтовність, а також орієнтуватися на молодих читачів, виокремлюючись і в дитячу літературу. Варто сказати, що дійсно даний жанр охоплює велику базу напрямків, котрі безпосередньо є актуальними в сучасному читацькому світі, позаяк справді відчувається великий попит даного жанру серед читачів. [43].

У творчості Оксани Забужко наявний навіть не один напрямок жанру нон-фікшн. У її доробку насамперед простежується автобіографізм, який має своє вираження майже в кожному творі. Варто відзначити наявність культурно-мистецьких описів, оскільки авторка справді відображає значення культури у всій її красі і глибині та подає її крізь призму власного мистецького бачення і досвіду.

Однією з найпопулярніших книг мисткині, котра написана в цьому жанрі, є насамперед її книга під назвою «Notre Dame d'Ukraine» «Українка в конфлікті міфологій». Авторці вдалося передати не просто власні погляди, а насамперед наголосити на історичних цінностях, культурних надбаннях українців та важливості релігії. Всі ці якості вона передає через зображення важливої постаті в українській літературі – Лесі Українки. Письменниця вдається до аналізу її особистості як важливої історико-літературної постаті. Забужко виокремлює Лесю Українку як українську національно-культурну лідерку [37].

Варто зазначити, що творча спадщина Оксани Стефанівни (як прозова, так і поетична) відзеркалює характерні ознаки сучасного суспільства, яскраво наповнена сучасним контекстом культурного та інтелектуального розвитку.

Творча спадщина Оксани Забужко характеризується жанрами роману, повісті, оповідання, есеїстики та публіцистики. Це ті жанри, в яких авторка втілює свої творчі

задуми і передає власний досвід. Вони славляться своєю багатою інтелектуальною мовою, психологізмом, особистісним досвідом, який водночас поєднується з історичною глибиною.

Варто почати саме з жанру роману, оскільки в цьому жанрі втілено багато ідей авторки, котрі в результаті привели Оксану Забужко до піку літературної популярності.

Одним з найперших і найпопулярніших романів прийнято вважати роман «Польові дослідження українського сексу» [13]. Він був виданий у 1996 році та став справжнім феноменом сучасної української прози.

Цей роман став справді феноменальним і найбільш обговорюваним через порушену проблематику та прямолінійний, відкритий і провокаційний виклад письменниці. Роман став бестселером, був викликом патріархальним підвалинам українського суспільства. Воно реагувало, як і слід було чекати, з обуренням. Більшість критиків Забужко були чоловіки. [32, с.186].

Попри величезну критику книга мала великий попит серед читачів, адже сам тираж роману лише в Україні був більше двохсот тисяч. Книга була перекладена багатьма мовами, а саме: угорською, англійською, чеською, російською, польською, угорською, румунською, хорватською, болгарською, німецькою, французькою, італійською, голландською, шведською. [36, с. 10].

Оксана Стефанівна в цьому романі порушує питання гендерних стереотипів, культурної ідентичності, національної пам'яті, а також досліджує питання особистого життя та стосунків між чоловіком та жінкою. Ці всі питання вона поєднує у центральній темі роману, яка базується на болісних стосунках головної героїні Оксани з її чоловіком-художником Миколою, які сповнені залежності та болю. Прикметно, що письменниця намагається аналізувати не тільки стосунки жінки з чоловіком, а подає й всеохоплюючі суспільні процеси, які впливають на головну героїню. Та й загалом, попри незвичні описи і сюжет роману, найбільш актуальною проблемою у романі постає роль жінки в суспільстві, а саме українському суспільстві. Авторка уміло передає відчуття головної героїні, які показують те, що її жіноча незалежність намагається всіма силами протистояти патріархальним уявленням, які заповнили не тільки суспільне життя, а й сучасну культуру. Шлях головної героїні є, безперечно, важким і суперечливим, оскільки дуже важко знайти баланс, який поєднує самореалізацію, кохання та власну гідність, і втілити його в життя. Одна з літературних дослідниць, Соломія Павличко, відгукується про цей роман так: *«Цей роман став першим твором жіночої прози, у якому автор майже не приховує того факту, що оповідає про події власного життя. На інтимному рівні — перед нами розповідь про невдалий роман письменниці і художника, болісно пережитий письменницею, майже*

документ, і, як усякий документ особистого життя, читається на одному подиху» [32, с. 186].

Попри нетиповий виклад сюжету, Оксані Стефанівні вдається чітко змалювати непростий пошук власної ідентичності головної героїні, яка попри все знаходить внутрішні сили для того, щоб рухатися далі. Авторка справді показує ту сторону жінки, яка не є залежною маріонеткою в руках чоловіків, а рівноправною і повноцінною індивідуальністю, яка має право жити за власними правилами і підкорюватися власним принципам.

Не можна не згадати ще один з популярних романів письменниці під назвою «Музей покинутих секретів» [12]. Він був написаний Оксаною Забужко у 2009 році і був включений до списку 20 найкращих романів століття.

«Музей покинутих секретів» Оксани Забужко став одним з найбільш обговорюваних творів у літературній критиці та літературознавстві останніх років. За три місяці після презентації першого видання (грудень, 2009 рік) в Україні та поза її межами вийшло понад двісті рецензій. [22, с. 49].

Над даним твором авторка працювала протягом семи років, вона майстерно описала період 1970 років, порушила теми Другої Світової війни та висвітлила реалії ранніх двохтисячних років.

Авторка висвітлює долю трьох поколінь у цій історії почуттів: любов, магію, зраду і смерть. Тут поєднується багато хронологічних подій і просторів, які торкаються війни часів Української Повстанської Армії, тоталітарного режиму, КДБ, важких 1990-тих років та сучасних 2000-них. Оксана Забужко описує історію країни протягом шістдесяти років на прикладі життя однієї сім'ї. Насамперед перед читачами постає часовий простір сьогодення та життя головної героїні, на ім'я Дарина Гошинська, яка за фахом є журналісткою та має перед собою мету дослідити загадкову смерть двох жінок. [34,с.8; 36,с.13]. У образі головної героїні можна розгледіти також глибоку символіку, яка уособлює значення провалу сучасної української журналістики. У загальному ця книга дає зрозуміти читачу поняття екзистенційного вибору, який ґрунтується на моральних чинниках щодо прийняття свого минулого та ідентичності. Головна тема роману – збереження історичної спадщини і пам'яті власного народу.

Дослідниця Віра Агеева щодо роману зауважує: «Це справді роман про Час, але про Час, якому не вдається стати історією. Про минуле, що повертається, впливає на сьогодення та на наше життя». [1, с. 3]. І авторці вдається синтезувати минуле і сучасність, відтворюючи широкую картину історичної пам'яті.

Оксана Забужко розкриває свою майстерність письма і в жанрах оповідання та повісті, не обмежується однією тематикою та не боїться розкривати заборонені теми.

Творчість Оксани Забужко це ніби діалог із самим собою, де яскраво висвітлюється пошук власної ідентичності, виокремлення актуальних та безпосередньо глибоких і соціальних культурних тем, а також гендерності, жіночності через призму автобіографічності.

У жанрі повісті написані одні з найпопулярніших творів письменниці: «Казка про калинову сопілку», ключовий твір для нас «Я, Мілена», а також повість «Інопланетянка» та ін.

У жанрі оповідання популярними творами Забужко є: «Сестро...Сестро..», яке входить до однойменної збірки, «Тут могла б бути ваша реклама» та «Після третього дзвінка вхід до зали забороняється». Ці збірки оповідань є дуже різними і охоплюють різноманітну тематику, яка висвітлює питання національної історії, пам'яті та жіночої долі.

Повість «Казка про калинову сопілку» висвітлює у своїй ідейно-тематичній та сюжетній основі філософські уявлення авторки з фольклорними і біблійними елементами. Повість розповідає про те, як старша сестра Ганнуся скоїла страшний злочин, убивши молодшу Оленку. Отже, проблематика добра і зла є ключовою у творі. [11]. Досліджуючи жанрову своєрідність повісті, Вікторія Мислива констатує: *«"Казка про калинову сопілку" – постмодерний, багатошаровий текст, відкритий для варіацій визначення жанру та інтерпретації змісту. "Казку про калинову сопілку", як і більшість постмодерних творів, важко вмістити у рамки одного жанру, для неї характерний жанровий синтез. Жанрова структура тексту вміщує елементи як повісті, так і казки, а за напруженістю сюжету, гостротою колізій відчувається натяк на драму. Казковий архітекст також неоднорідний: це «пам'ять» фольклорного жанру, традиція літературної казки – і казка авторська, оригінальна, зокрема, й за рахунок відсилання до інших текстів»*. [25, с. 6].

Варто додати до поданого списку ключовий твір даної роботи – повість-притчу під назвою «Я, Мілена», яка була видана авторкою в 1997 році. Щодо змісту повісті, то слід зазначити, що вона будується навколо телеведучої, яка потерпає від внутрішньо-психологічних проблем на фоні кар'єри телеведучої. Наведена повість чітко окреслює проблематику долі жінки на фоні очікувань суспільства, акцентуючи на глибоких емоціях і психологічних переживаннях героїні. Ніла Зборовська у своєму «Роздумі дванадцятому» про «Повість «Я, Мілена у феміністичному дзеркалі» вказує на те, що: *«Повість нагадує уже відому читачеві шалену, дещо неврівноважену, невротичну оповідь, спонукану внутрішнім гоном бунтівливої особистості. Іронічна позиція письменниці, що межує із нігілізмом, втілює глибоко пізнане ошуканство, коли від світу чудес не чекають. Це позиція усамітненої свідомості, котра, зневірівшись, збагнула власне безсилля.»* [20, с. 158].

У свою чергу повість «Інопланетянка» заслуговує на те, щоб займати важливе місце серед сучасної української літератури, оскільки цей твір можна назвати одним із перших

експериментів представлення повного образу формування жінки як особистості у творчому напрямку, та безпосередньо, з іншого боку – соціального, який несе в собі також моральні аспекти. [10]. Повість є достатньо унікальною, оскільки письменниця досліджує філософсько-психологічну глибину процесу соціального розвитку жінки. Щодо унікальності і новаторства сюжетної основи, то вона виражається поданням авторкою прагнення розвитку жінки у власній сфері, тій, яка їй до душі (сфері письменництва), долаючи перепони долі і попри все намагаючись залишатись вірною самій собі. Головною героїнею твору є жінка Рада, яка за фахом є письменницею і попри всі перепони життя намагається зберегти моральність, гідність і силу духу. Письменниця показує героїню, яка всіма силами намагається не загубитися і не втратити себе в павутині буденності, подолати життєві виклики та віднайти ціль власного існування. Щодо структури твору, то варто сказати, що повість написана у формі монологу головної героїні, який свідчить про те, що у творі присутній прийом потоку свідомості і тому за допомогою передачі думок головної героїні читач так само здатен разом з нею пережити її особисті переживання та внутрішні пошуки. Цей прийом водночас наповнює повість своєрідною автентичністю, що поглиблює розуміння жіночої природи, яку рідко хто із сучасних авторів української літератури здатен настільки майстерно використати задля образного сприйняття та художнього осмислення. [36, с. 12].

Оповідання Оксани Забужко постають не менш яскравими, аніж повісті та романи. Авторка наповнює свої оповідання життєвим досвідом, філософією життя і реальності, глибоким психологізмом та багатою експресією. Кожен твір Забужко здатен передати бачення людської сутності і культурно-історичної спадковості та статусу і ролі жінки в суспільстві.

Одним з таких оповідань є твір «Сестро...Сестро...», котрий входить до однойменної збірки авторки. [15]. Тут Оксана Забужко намагається передати власні переживання через відображення родинної трагедії та образу і мислення маленької дівчинки, наголошуючи на істинній цінності і важливості людського життя. Оксана Забужко віддзеркалює історію трагедії родини, яка сталася під впливом історико-політичних процесів та внесла жорстокі корективи в життя однієї сім'ї: жінка втрачає ще не народжену доньку через кагебістів, які приходять у її дім. Дівчинка найбільше страждає через смерть своєї ненародженої сестри. Оксана Стефанівна через призму одного трагічного епізоду в оповіданні розкриває негативний вплив жорстокої тоталітарної радянської влади на людські долі, показує біль втрати, травматичний досвід та його вплив на життя.

Варто звернути увагу і на есеїстику авторки та публіцистичні праці, у яких Оксана Забужко намагається показати історію, культуру, значимість жіноцтва та власний досвід.

У списку її публіцистичних творів нараховується багато праць. Серед найпопулярніших збірки: «Let my people go», «Хроніки від Фортінбраса», «З мапи книг і людей» та книга «Оксана Забужко, Юрій Шевельов. Вибране листування на тлі доби 1992-2002. З доданими творами, коментарями, причинками до біографії та іншими документами» та «Репортаж із 2000-них». [36, с. 17].

«Let my people go» є однією з публіцистичних збірок Оксани Забужко. У ній авторка намагається показати частину історії на тлі 2004 року. Її називають репортажною книгою, оскільки читачі сприймають її не тільки як публіцистичну збірку, а й безпосередньо історичну пам'ятку, котра відображає минувшину Батьківщини. [7]., [36, с. 17]. Водночас збірка «Хроніки від Фортінбраса», написана у 1999 році, висвітлює проблематику тоталітарного впливу та посттоталітарної кризи. Тексти на історичну та культурологічну тематику розкривають важкий пережитий досвід, сповнений випробовуванням і горем. [16]., [36, с. 17]

Цікавою видається і публіцистична збірка «З мапи книг і людей» над якою Оксана Забужко протягом дванадцяти років, хронологічно з початку 2000-них років і аж до 2012-тих. [9]., [27, с. 7].,

У цю збірку включена не тільки публіцистика, а й безпосередньо мемуаристика та есеїстика, у якій авторка приділяє увагу широким культурним питанням. «З мапи книг і людей» включає в себе чотири частини під назвою: «Читати», «Писати», «Бачити», «Жити». Оксана Забужко намагається скласти «своєрідну мапу», яка включає суспільство, місцевості, історичні та суспільні події, вистави та фільми, що стали визначними в житті авторки і мають велике значення не тільки для неї, а і для суспільства загалом. Серед основних персонажів авторка описує визначних постатей, відомих персонажів, суспільних діячів та письменників. Сама ж Оксана Забужко наголошує: *«Ця книга складена як спроба мапи книг і людей, картин, фільмів, героїв, які вплинули на формування мого життя. Я написала у передмові, що це була спроба створити духовний портрет того українського, інтелігентного, культурного, творчого середовища, продуктом якого є я сама»*. [36, с.17].

Наступною є книга письменниці під назвою «Оксана Забужко, Юрій Шевельов. Вибране листування на тлі доби: 1992-2002. З доданими творами, коментарями, причинками до біографії та іншими документами», яка описує товаришування Оксани Стефанівни з лінгвістом, професором і літературознавцем Юрієм Шерехом. [18]. У листуванні Шерех із Забужко розкрито історію 1990 років, описано всі досягнення та падіння як у культурному, так і в економічному житті. Книга справді наповнена багатою історією, яка розкриває реальність і таємниці минулого на теренах України [36, с. 18].

У свою чергу збірка публіцистики під назвою «Репортаж із 2000-го року» – це зібрання статей Оксани Забужко, котрі торкаються проблем моралі, культурного та політичного життя сьогодення. [14].

Есеїстика Оксани Забужко теж варта уваги читачів, вона характеризується інтелектуальністю, філософічністю, психологічністю та інтерпретацією історії.

Таким чином, можна побачити, що справді жанрова специфіка авторки є достатньо широкою, багатою і актуальною. Завдяки цьому Оксана Забужко має неабияку популярність, значимість та літературну і громадську авторитетність. Оксана Забужко є лідером думок, оскільки її літературна спадщина не тільки висвітлює реальні історії, жіночі долі, а й синтезує модерні традиції з високими інтелектуальними роздумами, які втілені в сюжетах її творів і характеризуються новаторством, глибиною і різноманітністю.

Тематичне новаторство Оксани Стефанівни Забужко є не менш багатим і глибоким. Авторка дивує читачів своєю різноманітністю, глибиною і досвідом. Варто зазначити, що творча спадщина Оксани Стефанівни віддзеркалює характерні ознаки сучасної творчості.

Творчий доробок Забужко яскраво наповнений сучасним контекстом культурного та інтелектуального розвитку. Порівнюючи мисткиню з іншими сучасними авторами, зауважимо, що Забужко здатна щиро і відкрито ділитися своїми проблемами і переживаннями з читачем, використовуючи своєрідний душевний наратив та сповідальний тип письма, що безпосередньо робить її тексти особливими. Загалом її твори, як правило, визначають як постмодерні, проте у кожному з них суб'єктивний досвід поєднується з глибоким соціо-історичним аналізом, філософськими роздумами та емоційною глибиною. І цілком зрозуміло, що такий стиль саморефлексії дозволяє читачеві розкрити внутрішню природу жіночого світобачення, що надає можливість назвати Оксану Стефанівну однією з визначальних авторок сучасної української прози.

Окреслимо її тематичне новаторство:

1. Гендерна проблематика та роль фемінізму

Найперший та один із ключових принципів, на якому базується літературна спадщина Оксани Стефанівни. Завдяки такому підходу, авторка наголошує на важливості ролі жінки у світі загалом, та у стосунках з чоловіками, зокрема. Забужко розкриває значимість жіночої ролі і показує те, наскільки жінка може бути сильною, різносторонньою, відкритою та багатогранною особистістю, наголошуючи на тому, що жінок не варто знецінювати і недооцінювати, оскільки вони можуть бути сильними і мудрими.

Авторці справді важливо наголошувати на тому, що жінки мають свої права, свою думку, не звертаючи увагу на стереотипність світу. На одному з читацьких вечорів, коли постала тема про фемінізм у контексті історичної парадигми і літератури, Оксана Забужко заявила:

Я говорю про фемінізм тільки за браком кращого і універсального терміну. Я говорю про визнання за жінками однакового права на участь в історії в усіх сенсах і на всіх рівнях. Права на участь в історії, котре передбачає всі аспекти життя на рівні декларацій і прав людини, але насамперед це є розуміння того, що жінка в історичних процесах має право грати за своїми правилами. А це, у свою чергу, безпосередньо стосується площини культури, тому що знати ці правила – означає для жінок пізнати себе, які ми є і в чому ж наша особливість, специфіка і участь у творенні історії. Це дуже важко насправді, бо кожен з нас приходить у цей світ готових стереотипів, де умовно вже всі меблі розставлені і докопатися за тим до свого власного світовідчуття, до того, яка я і чого я хочу насправді, а не чого від мене вимагають. І оце є справді культурним фемінізмом, і тим самим культурним самопошуком, котрий є абсолютно нагально необхідним, тому що жінок досі сучасна культура і цивілізація не знає на належному рівні, і ми самі себе не знаємо. Ми не знаємо, на що ми здатні ні в доброму, ні в злому, ми досі недосліджені, недовивчені як вид, тому що культура чоловічого голосу налічує європейські культурні традиції, довгу і потужну історію, а жінки ж почали писати про себе від першої особи дуже пізно» [37].

Варто сказати, що саме розкриття такої тематики виокремлює авторку і робить її унікальною серед інших авторів та популярною серед читачів. Цій темі присвячено її найвідоміший роман «Польові дослідження українського сексу», а також ключова для нас повість «Я, Мілена».

Отже, Оксана Забужко не тільки відкриває і поширює нову проблематику в українській літературі, а й безпосередньо популяризує її, надає актуальності та привертає увагу читацької аудиторії.

2. Зображення жінки на фоні історичного процесу

Даний тематичний аспект безпосередньо пов'язаний з попереднім. Але попри зображення жінки як окремої самодостатньої особистості, авторка акцентує не тільки на правах жінок, а й відтворює жіночу долю на фоні історичного процесу та правил і стереотипів, які властиві певному етапу історичного періоду. Авторка намагається показати те, як свідомо жінка намагається чинити опір всім тим правилам, які їй нав'язують. Щоб зобразити це, вона заглиблюється у жіночу психологію. Оксана Стефанівна наділяє своїх головних героїнь критичним мисленням, глибокою мудрістю і висвітлює всі внутрішні переживання, страхи і думки героїнь. Це відображається у формі внутрішніх монологів, думок, поривань персонажів. Часто у творчості Забужко жінка як особистість на фоні історичного процесу виявляється у двох іпостасях: жінка як символ історичної травми, оскільки вона пережила всі негативні явища тоталітарного режиму, та жінка вже в сучасній інтерпретації, що відображає незалежність і прагне волі.

Такий аспект можна побачити у відомому романі під назвою **«Музей покинутих секретів»**, де безпосередньо жіночі долі переплітаються з історичними процесами, які мають негативний вплив. Роль жінки в суспільстві яскраво зображується й у повісті **«Я, Мілена»** в образі головної героїні, про що йтиметься у подальших розділах.

У свою чергу вплив історично-суспільних процесів яскраво простежується в оповіданні **«Сестро...Сестро...»**, де жіноча доля жорстко ламається під впливом тоталітарного режиму.

3. Автобіографічна тематика

Досліджуючи тематику гендеру, фемінізму та виокремлюючи роль жіночої особистості в суспільстві, авторка послуговується власним досвідом і додає тематику автобіографізму. Як зауважує одна з літературних критикинь Тетяна Тебешевська-Качак: *«Приватне життя письменників та поетів сучасності якраз і віддзеркалюються у їхніх творах, а незаперечною істиною можна назвати саме думку про те, що про що б митці не писали – вони завжди писатимуть про себе»* [35, с. 2].

Автобіографізм у творчості Забужко є фактично одним із ключових аспектів, оскільки авторка у своїх працях вміє вдало поєднувати приклади з особистого досвіду, моральні та національні питання, які є достатньо актуальними у нашому сьогоденні.

Письменниця зауважує: *«Біографія – це завжди спосіб для нас, як для сучасників, подивитися на життя, котре відбулося, і як оце життя намагалося реалізувати нас, наше індивідуальне призначення»*. [38].

Оксана Стефанівна наголошує на тому, що кожен сучасний письменник повинен послуговуватися автобіографічними мотивами, оскільки саме автобіографізм несе за собою справжню, природню історію. У одному з інтерв'ю Оксана Стефанівна зауважує: *«Це моя давня тема, я вже про це так багато говорила, що сама собі набридла. Україні потрібні біографії. Україні бракує біографії як жанру ось цього самого повноформатного, розвиненого, який і є найпопулярнішим жанром нон-фікшн абсолютно у всіх розвинених літературах. Це важливо, тому що це природньо»*. [38].

Забужко говорить про те, що цей жанр є достатньо популярним, оскільки саме прийом автобіографізму здатен подати читачам життєві приклади та уроки: *«Чому це все читається? Чому цей жанр такий дико популярний? Тому що з усього цього можна взяти для себе урок. Тому що це оте життя, з якого можна справді вчитися, так як з живого людського досвіду»*. [38].

Загалом автобіографічні мотиви простежуються у таких творах письменниці як **«Автобіографія»**, а також у творі **«Сестро. Сестро...»** та **«Я, Мілена»**.

Варто наголосити, що автобіографізм мисткині є чи не одним з найважливіших сильних інструментів у її творчості. Адже у прозі Забужко яскраво помітні події, які близькі її власному життю, і якщо читач глибоко ознайомлений з біографією авторки, то дійсно може помітити і навіть порівняти сюжетну основу з біографічними даними Забужко.

4. Психологізм та філософсько-інтелектуальні засади

Новаторство Оксани Забужко характеризується її глибоким психоаналізом та фундаментальними філософськими засадами, котрі поєднуються з інтелектуалізмом. Завдяки цьому авторка у своїх творах вдається до аналізу персонажів та аналізу ситуацій, що дозволяє показувати справжню їх сутність. Часто глибокий психоаналіз авторка передає через внутрішні монологи, спогади, сповідальну манеру героїв та форму потоку свідомості. У свою чергу філософські засади синтезуються з психоаналізом, оскільки саме ці два аспекти створюють цілісну картину творів письменниці. Завдяки філософській, психологічній та інтелектуальній спрямованості Оксана Стефанівна досліджує питання людського буття, моральних принципів, пошуку особистості та робить наголос на цінності людської особистості. Все це письменниця поєднує з дослідженням людської сутності, що в результаті дає високоінтелектуальну картину твору.

5. Важливість національної ідентичності, історичної, культурної пам'яті та критика тоталітарного режиму.

Наголос на важливості національної усвідомленості, культурної обізнаності та історичної пам'яті є ще одним важливим аспектом у творчості Забужко. Оксана Стефанівна яскраво досліджує і висвітлює у своїх творах питання минулого, постколоніального, радянського, тоталітарного режиму та безпосередньо його вплив на сьогодення. Ще одним прикметним і відмінним чинником авторки є те, що культурно-історичний аспект вона вміє вдало поєднати з особистісним. Зображуючи своїх героїв на тлі важких історичних процесів, письменниця подає всю складність усвідомлення людей тієї правди, що розкриває сторінки історії і культури минулого, що водночас робить її твори справжніми та унікальними. Тим не менш, авторка навіть вдається до зображення жіночих доль під впливом історичного процесу, що справді вирізняє її твори посеред інших і надає їм особливої індивідуальності. Такий аспект є цінним, оскільки показує читачам те, як саме жінка формує себе, свою свідомість під впливом репресій, поневолення та тоталітаризму.

Національна ідентичність, історична та культурна пам'ять є важливими аспектами у творчості Забужко. Саме вони мають важливу цінність не тільки серед української читацької аудиторії, а й загалом світової аудиторії, оскільки завдяки такому аспекту письменниця акцентує увагу читачів на історико-культурному контексті й безпосередньо демонструє минуле, культуру та історію України світовій спільноті.

Загалом, доцільно вказати, що дослідження жанрового та тематичного новаторства є важливим етапом у даній роботі, оскільки дає зрозуміти те, за якими критеріями працює письменниця, а також те, що досліджує і те, як досліджує. Авторка вражає своєю унікальністю і новаторством, а її жанрове та тематичне різноманіття з кожним написаним твором збагачує сучасну українську літературу.

РОЗДІЛ 2
ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВІСТІ
ОКСАНИ ЗАБУЖКО «Я, МІЛЕНА»

2.1 Сюжетно-композиційні особливості повісті в контексті досліджуваної тематики

Повість Оксани Забужко «Я, Мілена» називають повістю-притчею через її глибокий психологізм, використання психологізму та психоаналізу в контексті сучасних подій та актуальних проблем. Авторка завдяки своєму багатшаровому і специфічному стилю намагається передати через буденність та образи головних героїв життєву істину, яка торкається життя кожного в контексті суспільства, сім'ї, кар'єри, впливу технологій, медійності та внутрішнього світу. Літературознавиця Юлія Гончар говорить про те, що описаний авторкою досвід самоідентифікації головної героїні, привертає увагу читачів до відмінності між Жінкою як репрезентацією (Жінка як культурний образ) і жінкою як досвідом (реальною жінкою у процесі становлення). [4].

Оксана Забужко у повісті «Я, Мілена» намагається показати не тільки те, що визначає орієнтири суспільства в нашому сьогоденні, а безпосередньо і те, як воно впливає на людей, на їхні стосунки з оточенням, близькими людьми і найважливіше, як впливає на стосунки із самим собою. Авторка відображає сучасні проблеми суспільства, аналізує його з погляду психоаналізу, що і робить її справжньою, унікальною, цікавою письменницею в сучасній українській літературі.

Доцільно вказати, що перед розкриттям проблематики твору насамперед важливо проаналізувати жанрову специфіку, сюжетну основу, тему та ідею повісті, що є важливими аспектами при розкритті теми даного дослідження.

Найперше, на що варто звернути увагу, це жанрова специфіка твору. Твір Оксани Забужко «Я, Мілена» написаний у жанрі повісті-притчі з елементами психологізму [26]. Повість-притча як літературний жанр висвітлює життя персонажів крізь дидактично-алегоричний зміст. Повість-притча характеризується багатством морально-етичної та філософської проблематики. Наведеному твору характерна широка філософська значимість, яка також розкриває картину очікувань суспільства, що прив'язуються до образу жінки. Психолого-філософська глибина також розкривається в аспекті самоусвідомлення головної героїні, яке приходить через вплив кар'єри.

Прикметно, що повість-притча має присвяту. Оксана Забужко адресує цей твір Соломії Павличко, своїй колезі, видатній літературознавиці та високій інтелектуалці, яка в ті часи мала не менш вагомий вплив на розвиток феміністичної думки на теренах України.

Оксана Забужко намагається показати основну тему, яка полягає в розкритті впливу медійності на внутрішній світ і психологію жінки та її ідентичність у сучасному світі. Твір

розкриває протистояння реального життя та екранного головної героїні Мілени. Завдяки розкриттю такої картини життя з двох боків, Забужко вдається до зображення актуальної тематики, яка демонструє значення очікувань суспільства відносно людини, особливо жінки, та впливу цих очікувань на її життя.

Попри те, авторці вдається розкрити додаткові аспекти тематики, що включають висвітлення влади інформаційних технологій над людьми, стереотипності, жіночої самоідентифікації, яка приходить із самоусвідомленням.

Ідеєю твору прийнято вважати саме показ втрати жіночої самоідентифікації під впливом суспільних очікувань та власне створеного шаблонного образу під впливом телевізійної сфери. Авторка майстерно подає цю ідею, доповнюючи проблему пошуку власної ідентичності серед шаблонності, роздвоєності та депресії жінки, що призводить до жахливих наслідків – самогубства.

Окрему увагу треба звернути на мову твору, яка насправді є унікальною, живою, сучасною, багатшаровою та водночас інтелектуальною. Оксана Забужко загалом славиться своїм неординарним стилем письма, котрий поєднує багатшаровість художніх засобів, неklasичні підходи до описів головних героїв чи ситуацій, які наповнені авторськими неологізмами, еkleктизмами, а також такими художніми засобами, як метафори і гіперболи.

Насамперед варто наголосити на інтелектуальній спрямованості письма твору, оскільки, справді, не кожен читач здатен досягнути стиль письма Забужко при першому прочитанні й зрозуміти саме те, що хотіла донести авторка.

Складність письма авторки полягає у розлогості речень, або ж іншими словами багатшаровості синтаксичних структур: *«Таким голосом, як у Мілени, можна було звечора скидати уряди й парламенти, а вранці ласкаво повертати їх на робочі місця, і то без жодного спротиву виборців: він, голос, мінився, ряхтів, вигравав, нагусав і через край переливався всіма можливими кольорами й відтінками, від тепло шоколадного грудного інтиму до металічного, з притиском на "с", зміїного посвисту (якщо змії свистять не лише в казках і якщо правда, що, зачувши той звук, людина мусить померти), і навіть кілька в ньому було таких відтінків, про які доти ніхто не знав, що вони можливі, наприклад, озонна свіжість росяного бузку — на початок ранкових новин (о сьомій тридцять), або цинамонова іронічна пряність (гама іронічних тонів була в Мілени особливо рясною), або добротлива підсмаленість хлібної скоринки — то вже виключно для урядових повідомлень, і якщо хто вважає все, що я оце кажу, метафорою, то хай сам спробує, день потренувавшись, вимовити "президент Кучма сьогодні зустрівся з прем'єр міністром" так, щоб це пролунало сердечно і навіть повіяло хатнім теплом, а відтак напевно втямить, чому Мілени, жінки навзагал беззахисної, як горобець, у принципі побоювалися, і колеги, й*

начальство, і хоч вона ніколи не сваволила й завжди розфарбовувала новини саме тими кольорами, яких від неї сподівалися (Мілена всюди була відмінницею, і в школі, й в університеті), але солодко болюче багатство її голосу вперто тислося назверх, випромінюючи їй на личку ледве вловні, примхливо потайні мімічні гримаски, котрі, звісно, робили її особливо принадною, однак не завжди годилися з читаним текстом, так що комусь, наприклад, могло спросоння привидітися, буцімто вона заміряється нишком форкнути смішком у геть то невідповідному місці, чого вона аж ніяк не замірялася робити насправді, або ще щось, такого, дурного зовсім, — одне слово, Мілени побоювалися, і навіть вважали за добру журналістку, тож якось десь в обшитих дубом кабінетах хтось узяв та й надумався дати їй власну програму. Отут воно все й почалося» [17, с.1].

Помітним також стає те, наскільки багатого є художня мова авторки. Забужко використовує багату метафоризацію: *«І все-таки не так: екранна Мілена, дарма що ні обдемкувата, ні, хай Бог милує, заживненька, чимось невловним усе-таки відрізнялася — немов погрубшала кістками, і форми, підкреслені за домашньою позою»* [17, с. 3].

«В усьому цьому колихалося щось темне й нечисте, просоченим намулом затруювало той енергійний підігрів, котрим зазвичай наливалась Мілена, споглядаючи себе на екрані, — гойдливий, мов стегнами вихляючий, голос, збуджений хрипкуватий смішок, лоскитлива порочність». [17, с. 3].

«Рука на спинці крісла, ногою за ногу назверх вивернутий клуб, щільно обтягнений спідницею, — дружно затяжіли до якоїсь гротескової, тулуз лотреківської монументальності, що її в тендітної Мілени зроду й заводу не було». [17, с. 3].

Авторка вдало використовує okazіоналізми, описуючи зовнішні особливості чи реакції на певні явища головної героїні: *«цинамонова іронічна пряність»* [17, с. 1]. *«Потайні мімічні гримаски»* [17, с. 1]. *«Світлі очі пластмасової ляльки»* [17, с. 1]. *«Нівроку, зарадненька»* [17, с. 3]. *«Бандерша»* [17, с. 3]. *«Зіор»* [17, с. 3]. *«Гешіпсі»* [17, с.3] та ін.

Для опису якостей Мілени авторка часто вдається також до гіперболізації: *«Таким голосом, як у Мілени, можна було звечора скидати уряди й парламенти, а вранці ласкаво повертати їх на робочі місця, і то без жодного спротиву виборців»* [24, с. 1]. Не оминає Оксана Забужко також і використання епітетів: *«плебейський смак»* і безпосередньо еkleктизмів, що є цікавим у поєднанні з усіма художніми засобами *«не втайіи, тут Мілена, діло ясне, прокололася з вибором, але — Богу дякувати, пронесло переমেженилось, прокашлялось тамте убоїсько, 'кий би чорт її не кинув, і якого б ото милого, відпирхувався димом режисер, пертися на екран, коли, видно, до дзеркала без наркозу підійти не можеш, ех, бабота!»* [17, с. 1].

Це показує те, наскільки вміло авторка здатна поєднувати зовсім протилежні речі, тим самим роблячи сюжет та ідейно-тематичну основу справді глибоко-філософською та психологічною. Варто окремо протрактувати ведення подій у сюжетній основі, вплив мовостилю та авторського новаторства. Тут Оксана Забужко теж використовує унікальні підходи, натякаючи на те, що розповідь про життя телеведучої Мілени розповідає ніби сама Мілена – своєрідний потік свідомості. Але насправді невідомо, котра саме Мілена про це розповідає, чи то екранна, котра, зрештою, є примарою після самогубства, чи то реальна Мілена. Це є доволі цікавим прийомом і його справді варто назвати новаторським. Характерним є те, що під час розкриття сюжету читач стикається з розповідями, які ведуться від імені Мілени, є глибоким потоком свідомості, що яскраво виражено розлогістю речень, які розкривають її внутрішні переживання без чіткої структури: *«Астарті! Тільки Мілену я, власне, й пам'ятаю, тільки її одну, тим то й кваплюся записати все як воно було, примостившись за не вимкненим на ніч студійним комп'ютером, поки десь там у себе в порожній квартирі самотньо сидить перед засвіченим екраном Міленина мати, вперто продовжуючи в ті самі години чекати на появу своєї недосяжної дитини, аж доки екран не стемніє, і так з дня на день, — здогадуюся, що це вона ще сяк так утримує мене від остаточного зникнення, бо Міленин колишній чоловік купив-таки супутникову тарілку, і навіть дешевше, ніж сподівався, й тому відключився набагато раніше, а про всіх інших годі й згадувати — їхня пам'ять така нетривка й доривча, цятасто пунктирна, що якби держатися тільки нею, я б давно вже мала перетворитися на сніп білих іскор — щось на кшталт перешкод у ефірі... Колись так і станеться — коли перед екранами сидітимуть ті, хто вже не застав Мілени живою, і зображення враз ні з того ні з сього заіскрить — уже вичахаючим, просинцюватим мерехким розрядом, — а вони подратуються трохи, поклацають кнопками направи, та так і не знатимуть, що то була я — я, Мілена.»* [17, с. 5].

Авторка завдяки своїй художній майстерності подає відчуття Мілени, роздуми та емоційні всплески саме через потік свідомості телеведучої, проте чітко простежує і пропускає все через власний, авторський, творчий погляд і думку. Така інтелектуально широка динаміка сюжету і є справжнім новаторством, оскільки широкі, важкі описи Забужко переплетені з майстерними і глибокими прийомами є підтвердженням того, що творчість Оксани Стефанівни є справді літературним феноменом.

Цікаво передано хронотоп роману. Справді, Оксана Забужко жодного разу не дає чітких вказівок про те, коли, у якому часі, році чи місяці відбуваються всі події. Єдине, що дійсно постає зрозуміло, що всі події відбуваються за часів Незалежної України. Варто зазначити, що хронотоп є тісно пов'язаним із потоком свідомості головної героїні, оскільки

сюжетна лінія виокремлюється фрагментарністю і хаотичністю і співіснує з думками героїні, тим самим не має послідовності.

Важливим аспектом у дослідженні постає висвітлення сюжетної основи повісті з погляду композиційних особливостей та морально-етичної проблематики, оскільки це є основою і справді дозволяє побачити авторську концепцію цілком.

«Я, Мілена» це історія про журналістку Мілену, котра через успішно побудовану кар'єру втратила власну ідентичність, що призвело до жахливих наслідків. Через таку інтерпретацію образу головної героїні та безпосередньо її життя висвітлено багато актуальних моральних питань, котрі можуть бути близькими сучасному суспільству, оскільки авторка відображає наш час, реальність і те, що формує погляди й пріоритети суспільства, впливає на нього. Розкриття морально-етичної проблематики є ключовим у повісті «Я, Мілена», яку насамперед варто розглядати через призму сюжетної основи твору.

Сюжет твору

Читаючи повість Оксани Забужко «Я, Мілена», можна побачити, що на початку перед нами постає головна героїня повісті – Мілена, котра під впливом власної медіа-кар'єри втрачає свою особистість, стаючи заручницею медіавпливу та власного штучного образу.

У вступній частині або ж експозиції твору читачі дізнаються про головну героїню – Мілену, котра після роботи повертається додому до свого чоловіка-фотохудожника, якого завжди застає перед екраном телевізору. Життя Мілени є буденним, спокійним і гармонійним. Мілена любила свою роботу, ба більше, вона дійсно була віддана своїй кар'єрі, навіть «жила своєю кар'єрою», була чи не однією з найкращих телеведучих: *«Бо глядачів треба любити, як знай повторював режисер, і Мілена це вміла — вона й із знайомими це часом уміла, якщо тільки не дуже бувала втомлена) — і читала не нею заготовлений текст, що його зрідка підправляла, коли не словами, то вже голосом — безпреміно: в цьому Мілена була неперевершена, а якщо зовсім чесно, то геніальна, і кожен, хто її чув і пам'ятає на екрані, це потвердив би, так що нічого я не вигадую»*. [17, с. 1].

Зав'язкою прийнято вважати саме той момент, коли завдяки своїй кар'єрній майстерності Мілена отримує власну програму на телеканалі. Ця програма висвітлювала трагедії жінок, допомагала справлятися з їхніми нещастями в особистому житті, і робота Мілени полягала в тому, щоб допомогти їм проговорити і пережити цей важкий етап, підтримати їх: *«Якщо хто забув, то нагадаю: Мілена розмовляла з покинутими жінками. Серед них були старі й молоді, гарні й погані, розумні й не дуже (зовсім дурних Мілена відбраковувала)»* [17, с. 1]. З цього моменту все й починається: *«Все було гаразд, поки Мілена працювала в службі новин»* [17, с. 1]. Це дає зрозуміти читачам, що всі проблеми починаються через введення нової програми. Поступово її програма різко починає набирати рейтингових обертів, а сама

ж Мілена починає бути гордою з того, що допомагає жінкам долати їхні страждання, але попри те, робить з цього справжнє шоу, сама того не помічаючи: *«Була горда з того, що допомагає всім тим жінкам перекряти й пережити (ну принаймні перефастригувати...) власне горе на такий фасон, коли його вже можна носити, деколи навіть і чепурненько»* [17, с. 1].

Вона справді стає популярною, що і є одним із компонентів зав'язки. До студії надходять більше тисячі листів, а сама ж Мілена з часом починає все більше вживатися у свою роль телеведучої. Її інтелектуальний розвиток значно підвищується і, з одного боку, Мілена справді співчуває своїм героїням, намагаючись проникнути у кожну їхню історію, співпереживаючи та підтримуючи їх: *«Отака була в Мілені програма, і робила вона її, повторюсь, на совість — це значить, твердо пам'ятаючи, як в університеті вчили, що журналіст має показувати не себе, а свого героя, і милуватися, коли вже так дуже настерло, теж не собою, а ним, — та її й справді щиро цікавили всі ті жінки, і зазирнути в прірву через край огорожі»* [17, с. 1].

Але з часом почала переважати інша сторона, коли вона намагалася подати свою програму у вигляді справжнього шоу, щоб ще більше прикрасити свою програму, зробити її цікавішою для глядачів, тим самим, змінюючи в першу чергу себе, а потім своїх героїнь під очікування суспільства. Працюючи на публіку й на рейтинги, Мілена не помічала того, що втрачає себе справжню і вживається у свій екранний образ: *«І Міленині зіниці загінотизовано розширювалися в кадрі, що, як запевняють фізіологи, і є головною запорукою привабливості, при чому своїм осяйним голосом вона ворожила в діапазоні від заспокійливої чулості сестри милосердя (розкажіть, прошу, нашим глядачам і особливо глядачкам...) до гнівної низької хрипки солідарної сестри войовниці (і ви все це стільки років терпіли?!), хоч не обходилося, часами, й без скрадливого, воркотливого улещання спокусниці — коли кобітка нагло замикалась, і далі ні руш, жодних тобі секретів, і розколюй її як сама знаєш, — ба навіть, траплялося, проскакував у Мілені такий ото заласний, утробний смішок заохоти, непристойний сливе, наче в любовній грі, коротенький і дразливий, мовляв, атож, дороженька, атож, і я там була, ну ну, а далі ж що?»* [17, с. 1]. Ще однією проблемою постає те, що згодом її екранний образ почне сприймати і її чоловік-фотохудожник, оскільки більшу частину їхнього життя важливу роль відігравав саме телевізор, котрий був не тільки простим предметом у їхньому сімейному житті, а й безпосередньо їхнім супутником, котрий існував і брав участь у всіх життєвих обставинах сім'ї Мілени. Вечорами пара часто влаштовувалась перед телевізором, щоби подивитися телешоу, яке веде Мілена, і це ставало звичкою її чоловіка, котрий навіть попри її відсутність проводив час перед їхнім «Панасоніком», щоб вкотре подивитись на шоу Мілени. Зовсім скоро ця звичка переросла у

ритм життя і майже завжди телевізор залишався ввімкненим та навіть брав участь у житті молодої пари: *«До цього вони обоє якось непомітно звикли — що телевізор помалу малу зробився дієвим співучасником усіх їхніх балачок, ба навіть, незрідка, дорадником і суддею»* [17, с. 2].

Справді, варто зазначити, що телевізор у житті Мілени та її чоловіка є майже новим членом родини, оскільки бере участь у всьому їхньому житті. Він часто втручається в їхні балачки а також сварки, навіть сам здатен транслювати телевізійні репліки, котрі влучно підходять до ситуації, яка складається між парою: *«Телевізор до того ж мовби переймав на ходу, скорочував і спрямляв їхні думки, інколи ще до того, як вони самі похоплювались їх додумати чи з'ясувати собі свої правдиві бажання»* [17, с.3].

Таким чином, доцільно вказати, що телевізор справді втілює символіку впливу на людину та суспільство. Чоловік Мілени майже завжди проводить час біля телевізора, передивляючись різні канали, в тому числі й шоу своєї дружини. З часом він під впливом постійного перегляду шоу починає сприймати більше її екранний образ, аніж реальний, оскільки картинка, яка показана на телевізорі заміняє йому дружину, тим самим нівелюючи межу між екранною і реальною Міленою. Сама ж Мілена спочатку це помічає, але не вдається до деталей, оскільки здебільшого заклопотана своєю кар'єрою.

Мілена так само любила дивитися на свій екранний образ і захоплюватися тим, наскільки вона є яскравою та харизматичною. Згодом пара вирішила встановити супутникову тарілку, оскільки Мілена любила не тільки подивитися на себе, а й на інших ведучих, заради порівняння свого образу з іншими колегинями: *«Тепер вони збиралися купити й встановити на балконі супутникову тарілку — це обійшлося б доларів у триста, але було того варте, бо Мілена сумлінно дивилася авторські програми майже всіх колет, проте українське телебачення її, певна річ, не могло задовольнити, та й російське було незгурт ліпше, на три чверті поздиране з американських зразків, а Мілена була патріотка і всюди казала, що Україна має йти власним шляхом.»* [17, с. 2]. Це звичайно ж загострило їхню проблему, оскільки домінування телевізора стало ще більшим.

Кульмінаційні моменти розкривають Мілену як медійну особистість, котра повністю поглинається у свій власне створений телевізійний образ і починає морально страждати.

Проаналізуймо Мілену як ведучу: з одного боку, складається враження, що Мілена справді була захисницею нещасних жінок, котра духовно лікувала та виявляла емпатію до жіноцтва. Здавалося, що вона справді була тією сестрою, котра завжди вміла вислухати і підтримати. Але, з іншого боку, Мілена свідомо вдавалася до маніпулятивних ефектів, котрі створювали враження шоу і додавали емоційного напруження. Прикметно, що Мілена

свідомо відчувала владу над своїми героїнями, оскільки вона не тільки вміла підтримати своїх героїнь, а й емоційно на них вплинути, подаючи реальність та факти так, як хотіла вона сама. А героїні шоу, які зважувалися приходити на проєкт, самі того не помічаючи, опинялися в полоні телевізійних образів, які створювала їм Мілена: *«Отож подібне, либонь, діялось і з ними — навіть коли їх гнав у студію єдиний усепожираючий помисел ще щось докрикнути ексблаговірному навздогін, однаково десь насподі в кожній ворухився, неформною темною плямою, куди незбагненніший потяг: вони летіли на саме світло екрана — як ото паркими липневими ночами на дачі, на веранді нетлі — на люмінесцентну синяву старенького чорно білого "Славутича", так що зблизька в яв чути було сухе потріскування — чи то електричних розрядів, чи шкварених крилець; може, марилося їм (жінкам, а не нетлям, хоча — хто напевно знає, що собі думає нетля?), нібито перехід у той заекранний простір мав повернути їм душу, яку забирав од них мужчина, і повернути не такою, як була, а цілком оновленою, неоссяжно багатою, омитою сяєвом слави й недоссяжно вознесеною в височині над їхнім дотеперішнім життям, зливою назавше з фантастичним барвним мерехтінням усіх телевізорних картинок нараз, так що і Санта Барбара, і Даллас, і денверська династія, і білосніжні вілли на берегах тропічних морів, — усе це зробиться їхнім власним, таким, що відбувалося з ними, скоро вони теж були там, потойбіч екрана, і щоденне їхнє існування сповниться особливого, вже мовби аж божистого значення?»*. [17, с. 2].

Наштовхуючи своїх героїнь на зміну образів під телевізійні стандарти, Мілена почала змінюватись і вживатись у власний образ. Фактично, Мілена розуміє, що висвітлювати образ у телевізійній сфері є сприятливо, і вдаючись до керування образом, вона підсвідомо робить себе залежною від нього: *«Мілена й по собі знала, де б їй не знати, цю магію екрана — заворожливу дію власного — першої миті як стій невпізнанного! — обличчя в кадрі, стократно помноженого само на себе в усіх своїх щонайнезриміших порухах, і як воно обволікає тебе, прикуту до місця, якимсь лоскотним теплом, наче ванна з шумовинням, і ти м'якнеш, розростаєшся й ширишся, підтоплена струмуючою з екрана снагою, зненацька настільки більша за себе, що ладна на хвильку ввірувати у власну всемогутність»*. [17, с. 2].

Попри те, що Мілена приміряє медійний образ у реальному житті, у додаток до цього її чоловік майже завжди спостерігає за своєю жінкою по телевізору як глядач її програми, що безпосередньо призводить до його звикання до екранного образу дружини. Він поступово звикає до екранного образу та уособлює його з реальним образом, що в подальшому призводить до негативних наслідків.

Негативні наслідки починають проявлятися у **розв'язці твору**. І першим, хто наштовхує на роздуми Мілени щодо її роздвоєності між екранним і реальним образом, є її мати. У ході телефонної розмови мати Мілени почала тривожитись через те, що бачить у своїй дочці зовнішні зміни: *«А коли помітила Мілена, було вже пізно, — того, що відчула першою, — а також, як виявилось, і останньою, — Міленина мати — тільки, своїм звичаєм, потлумачила так, як їй хотілося, хотілося ж їй, все ніяк не годній втямити, що трійко в хаті — то, як не як, повний комплект, — розуміється, онучати, тож якимось, на ранок по передачі, вона потелефонувала й спитала, з дівочкою щасливою затривоженістю в голосі: "Мілочко, доцю, я на тебе тут учора дивилась дивилась — ти часом не вагітна?» [17, с. 3].* На що справді з різким подивом відреагувала Мілена, оскільки вона завжди стежила за своїм зовнішнім виглядом, щоб неперевершено виглядати в кадрі і точно не планувала заводити дітей, бо через це стовідсотково її кар'єра пішла б на злам. Після цих слів Мілена тривожно почала переглядати попередні програми і справді не змогла впізнати себе: *«Мілена роздратовано переганяла вперед, жадібно виловлюючи єдино себе саму, особливо крупні плани: може, бевзь оператор щось напартачив? (Мілена знала, що в три чверті профілю обличчя в неї здається ширшим, по-бабськи скругленим, і перед камерою про це звичайно не забувала). Однак все нібито було як завжди — і все-таки не так: екранна Мілена, дарма що ні обдемкувата, ні, хай Бог милує, заживненька, чимось невловним усе таки відрізнялася — немов погрубшала кістками, і форми, підкреслені за домашньою позою — рука на спинці крісла, ногою за ногу назверх вивернутий клуб, щільно обтягнений спідницею, — дружно затяжіли до якоїсь гротескової, тулузлотреківської монументальності, що її в тендітній Мілені зроду й заводу не було, якоїсь такої розв'язно дразливої, по-своєму, може, й спокусливої, але тільки на дуже вже плебейський смак, — втім, ще гірше було з обличчям, яке змовницьки перемикало вирази в унісон навіть і не говореному, а радше недоговореному невгамовною фінансисткою, що з професійного погляду було вже, розуміється, суперпілотаж, оскільки розпалювало глядацьку уяву в потрібному напрямі (з чим себе схвилювано засоромлена перед екранна Мілена таки не могла не повинувати), але при тім так-то вже неприкрито демонструвало в деяких моментах ну сливе ж неподобне задоволення — сито розпливаючися в напівусміхові, от от, схоже, ладне засоловити зором (що хіба тільки зациклена на своїй ідеї Міленина мама й могла взяти за подаленілий "блукаючий" погляд вагітної!), аж справді немов надимаючись, — чи то од себе пушачись, чи од втіхи за справний перебіг розмови, чи, чого доброго, од ласування, вкупі з фінансисткою, м'язистим торсом її молодого охоронця шофера- масажиста?... В усьому цьому колихалося щось темне й нечисте, просоченим намулом затруювало той енергійний підігрів, котрим зазвичай наливалась Мілена, споглядаючи себе на екрані, — гойдливий, мов*

стегнами вихляючий, голос, збуджений хрипкуватий смішок, лоскітлива порочність, та що ж це зробилося з її голосом, звідки ця впоєна в нього, затамована, як несвіжий подих, вульгарність?» [17, с. 3].

Мілена справді була шокована тим, кого бачила на екрані, вона справді не впізнала справжню себе, і дивувалася, наскільки несправжньою вона виявляється на екрані. Тим не менш, негативно коментуючи власний образ Мілена була шокована вдвічі більше, оскільки помітила, що їхній телевизор ніби справді жив своїм життям і вмів точно доповнювати репліки сім'ї: *"Бандерша", — зненацька різко, мов долонею ляснула, сказала в кімнаті передекранна Мілена, вмент протверезівши, мов водою облита, на так відновлений звук власного голосу, і на цей самий звук екранна Мілена повільно повернула до неї оту соромітно красиву, п'яно підпашілу од суфітів і ламп нахабну морду з націловано припухлим розкромом багряних губ і зверхньо, ба навіть трохи чи не тріумфально підморгнула, ніби реготнула, оскалом бликнувши: мовляв, еге ж, а ти як думала? ...» [17, с. 3].*

Ця сцена водночас ілюструє, як екранна Мілена починає проявляти свою сутність до реальної, передекранної Мілени, що є показовою ознакою роздвоєння: *«Передекранна Мілена, часто дихаючи й навіщось тримаючи себе однією рукою за пульс, другою зробила "зіор", а тоді "гешипсі". Цим разом Мілена екранна, повертаючись до неї анфас, показала їй язика, що між тих темно лиснючих губів виглядав якось уже зовсім відворотно блідий, мов голий, ще й кінчиком ворущив. Передекранна натисла на паузу, щоб захопити паскудницю зі звислим язиком: хай би так посиділа! — але не втратила: кадр проскочив, і, нагло спинена, екранна Мілена залякла із здивовано виряченими очима розпусної лялі, що вдає ображену цноту, — навіть губенятка наставила на "сю сю", мов зібралася вимовляти: недобрий котик, зробив боляче своєму Мілюнчику!... Ах, та ти дражнишся з мене! — засичала вжалена до живого передекранна Мілена, вкриваючись слизьким холодом, як лускою, — так я ж ж ш ш тобі зараз покажу!... — вона затокотіла кнопками, майже в ритмі власного прискореного серцебиття, змушуючи екранну Мілену то навпереміну оживати й завмирати, то біснувато кривлятися і сіпатися у веселенькій маріонетковій трясці, то сомнамбулічно розвертатися рапідом, насилу підносячи руку, мов під тиском ста атмосфери, але все воно ні на що не здалося — та нічим більше себе не виказувала, перетворившись на звичайнісіньке, невідь пощо катоване, екранне зображення, так що сплигло бозна-скільки часу, перш ніж Мілена передекранна, ладна вже й припинити своє шизофренічне заняття (тобто, погодитися з тамтою лярвою, ніби їй тут, перед екраном, усе справді приверзлося), почула зоддаєки, мов крізь товщу води, долинаючий телефонний дзвінок і піднесла слухавку — також чомусь рапідом, себто долаючи тим рухом тиск усіх ста атмосфер нараз» [17, с.3].*

Прикметно, що медійний вплив та безпосередньо зовнішній вплив телевізора вніс свої корективи. Суперечка між Міленою в екрані та Міленою в житті відображає різні її сторони, екранну, котра наповнена жіночою силою і впевненістю, та реальну, передекранну, котра є чутливою і вразливою особистістю. Реальна Мілена не сприймає себе екранну, оскільки має до свого образу високі очікування, а це і є однією із причин внутрішнього конфлікту. Дивлячись на себе збоку, Мілена розуміє, що вона на екрані транслювала зовсім не той образ, який хотіла насправді показати. У екранному образі вона побачила себе несправжню, вульгарну, а хотіла насамперед показати себе теплу, відкриту та чуйну. Ще одним пориванням до роздумів виявився дзвінок незнайомого, котрий почав розмовляти з нею грубо, сприймаючи її як легковажну дівчину, а не як особистість: *«Альо, — сказав, кашлянувши, незнайомий чоловічий голос, насуваючи на неї з глибу трубки, як грозова хмара, — альо, мнє нада Мілену», — тепер вона відчула холод уже і всередині: це було, як у дитячих снах про ведмедя, з яких завжди прокидалася з криком жаху: ведмідь наближався, гігантський і темний, і накривав її своєю тінню, "Слухаю вас", — спробувала боронитися голосом, відрухово ввімкнувши сріблясто відчужений секретарський тембр, і на тому кінці, по паузі намислу (мов виціляли точність удару), з позірною вайлуватістю обізвались: "Слиш, кіца... Єсть предложеніє. Мнє тут на тебѣ надосло тока по теліку са'реть. Кароче, заві падружку, вчєрашнюю, і давай дагаварівацца на када, я заеду. Нащот денєг нє переживай, базара нє будєт.»* [17, с. 4]. Таке ставлення сильно обурило Мілену, оскільки показало, як насамперед сприймають її глядачі, і це сприйняття абсолютно не збігалось з уявленням телеведучої. Після такого Мілена підсвідомо прошепотіла до екранної Мілені: *«Я тебе вб'ю»*, керуючись обуренням через невиправданий власний образ та ситуацію із дзвінком. У пориві обурення Мілені спало на думку зробити заяву в ефірі і вона попрямувала до студії. Дійшовши до студії, Мілена бачить, що її насправді ніхто і не помічає: *«У коридорах студії на неї ніхто не звернув уваги, знайомі заклопотано мчали повз із невидющо виряченими очима, геть і на сходах жодна жива душа не діялася з перекурком, — тут Мілена згадала, з моментальним прикрим холодком упокорення, що в поспіху вилетіла з дому зовсім без макіяжу, вуст — і тих не підмалювала — й чомусь знітилася так, наче була в постільній білизі, водночас порадівши, що досі ніхто її не перейняв і можна нишком вислизнути, дременути додому, там підфарбуватись і повернутися назад уже як пристало, з достойним обличчям, щоб, як звичайно, ще знизу, від самого одвірного турнікета з охоронцем увімкнувся їй назустріч і побіг навзаводи, вогником по бікфордovому шнурі, до ліфта і вгору, вгору, коридорами, петляючи забігами по кабінетах, веселий клекіт привітів та гамірного робочого збурення, — найдивніше, що Мілені тут чомусь не спало на думку найпростіше й найочевидніше рішення, а саме заскочити до гримерок —*

*відсапуючись наторохтіти їм: ох, забігалась, бачте — до повної втрати морди ліца, ану
но зробіть мені, будь ласочка, бойову індіанську, — ще й потриндіти з ними трошки,
викурити цигарочку, приємна така розмагнітка перед роботою, тим більше що дівчата її
любили, ревно стежили за її програмою» [17, с.4].*

Безпосередньо, це показує, що її справжній образ є нецікавим і тому залишився ніким не поміченим, оскільки лише «екранна Мілена» є звичною й шанованою серед її колег. Забужко вдається до яскравого опису атмосфери: коли Мілена ходить по коридору студії, який відображає її заплутаність, роздвоєність та приголомшеність: *«І стоконилася вона сновидою по коридорах, ніби невидимка, в напрямку чорних сходів: так їй чогось конче наврипилося — втікати чорними, — на ходу зазірала в прочинені двері, сама тримаючи лице в притінку, мов попечене абоцо, з одних дверей нагло вивалився просто в неї, перекосившись на виду, режисер, мурмотнув невідь чому по-російськи, чи то гикнув: "Гізвініте", війнув сірчаним духом паленизни: сірник, здогадалася Мілена, вгледівши, як над ним, утікаючим углиб звуженої перспективи коридора, розмотується сизий кучерявий димок: коли-небудь згорить бідака на роботі, подумалось недоречно й без жалю — бо не лише жалю, а взагалі жодних почуттів якось не було, мов повикручувано призначені на них лампочки, зоставалася сама швидкість переміни кадрів, чи, радше, простування самохідь, від кадру до кадру, крізь блимолливу стрічку, причому спинитися вона ніяк не могла, треба було рухатися далі, а будь -яке почування, це вона пам'ятала чистим розмислом, обов'язково вимагає зупинки й випадання з потоку, тому, якщо котресь випадково й займалося — іскоркою, цяточкою, блішкою такою ворущкою — то зараз же й струшувалося на бігу, виклацувалося саме собою, осипалось, перетліваючи на попільць іще в повітрі, люди й гасали туди сюди, як комети, в перехресних іскристих розсипах вигоряючих хвостів — за ким рясніший, за ким рідший, чим і підтримувалася в приміщенні постійно підвищена робоча температура, і роками назбирувався той тонкий, ледве вгледний синцюватий попілавий наліт на стінах, лицях і підлозі, який гості телестудій часом беруть за знак простої прокурености...» [17, с.4].*

Дійшовши до студії, Мілена стає свідком останніх хвилин до того, як має відбутися зйомка її телешоу. Перед її очима вимальовується картина, де на її місці сидить жінка, яка є подібною до Мілени, але ця жінка яскраво втілює могутність, холод і впевненість: *«З уже наготованими в глибині для зйомки камерами й двома зусібіч підсвітленими кріслами на подіумі — одне для гості, наразі порожнє, а в другому сиділа, прикрившись для останнього, контрольного на себе погляду кришкою пудрениці, якась страшно знайома кобіта в багрянtimer, з не менш знайомо виставленими з-під спіднички наперед, як щит, кругло стуленими коліними — де ж я її бачила, заклопоталась була Мілена» [17, с.4].*

Дивлячись збоку, Мілена вмить зрозуміла, що жінка в багряновому і є та сама «екранна Мілена», котру вона побачила у відеозаписі програми: *«І на Мілену глигнуло її власне обличчя, тобто не її, а тої другої, з екрана, тільки цим разом якесь уже неправдоподібно, просто навіть і не по-людському, аж моторошно вродливе, наче в фільмах доби німого кіно: очі горіли темними перснями, губи жахтіли, відьомські брови ластівчиним розкрилом сходились на перенісці, і матова під гримом, презирливо незворушна до потужної лампової наświetки шкіра дихала тим царственным супокоем, що його по-справжньому тільки екран уміє вдати, це ж чим вони її тут годують, що вона така викохалася, сторопіло і все ще нечутливо подумала Мілена з порога, тимчасом як та друга дивилась на неї з невдоволеним подивом, мовляв, це ще що за проява, і немовбито вже й намірялась зі своєї осяйної високости гукнути, ляснувши в долоні, аби виставили назолу за двері»*. [17, с.4].

Реальна Мілена обурливо дивилася на свою екранну версію, котра перебувала в студії. Вона не розуміла, як ця жінка заповонила її програму. Раптом її думки перебила інша картина, де реальна Мілена побачила героїню шоу, яка звернулася по допомогу до екранної Мілени. Збоку реальна Мілена побачила бліду русяву дівчинку, котра з глибоким хвилюванням та затуманеною свідомістю ледве наближалася до екранної Мілени: *«Всі провадили, трохи не попід руки, молоденьку, напівнепритомну з хвилювання, пажиком острижену русявку з ніжно опуклими вилицями й тендітним гострим носиком, на якому крізь грим уже просочилися краплі поту, очі русявка мала нерухомі, заворожено засклені, що самі, здавалось, нічого не виражали, лиш відбивали зовнішнє світло, і Мілену, я маю на увазі, звісно, ту, що стояла коло порога, кольнула була тьмяна згадка, ніби десь у когось дуже близького (рідного, теплого...) вона колись уже бачила такі очі, і ніби та мить в'язалася з чимось украй неприємним, — русявка- пажик ступала невидющо, мов ноги її підкошувались і от-от мала гримнутися навколішки, витягаючи перед себе руки з екстатичним криком, бо дихала часто і вуста вже мала мокро розхилені, достоту як на рекламному заднику, але то зовсім не в задник вона так незмигнано втупилася, як офірне телятко у вогонь для всеспалення»* [17, с. 4]. В ту мить екранна Мілена з кам'яним обличчям ніби заманювала свою чергову героїню, щоб знову влаштувати власне шоу: *«А— Мілена й собі залякла вслід її поглядів — у, здумати лишень, ту другу на подіумі, що вже ціла підібралась назустріч — пантерою для стрибка — і манила прибулицю хтиво, недобре, а однак як же розкішно виграючою посмішкою: ну давай, давай, ближче, ближче, — мов підтягувала її до себе по-павучому, крок за кроком, на невидній, туго напнутій у повітрі клейкій волосині, аж Мілені вчулося, як та бринить, а чи, може, то загула увімкнена апаратура, спішно нафільмовуючи вже зачеплену комірцем блузки на гачок мікрофона русявку, — як та зближується до*

подіума і як справді — справді! — здіймає до зажерущої відьми в багряному — враз ожилому, ворушкому, мов кров'ю налятому, — свої молитовні, не ймучі віри руці, аве, цезаріна! — і як та рвучким вигином тулуба схиляється її підтримати — прийдіть до мене, і заспокою вас, — буквально вхопити, вп'ястися, бо біднятко вже заточується, ладне рухнути до ніг своєму божеству од надміру почуттів, ні, вона таки справді зараз поцілує її руку» [17, с. 4].

Видовище справді видавалося страшним, оскільки складалося враження ніби героїня, яка прийшла на шоу задля допомоги, є наче під гіпнозом екранної Мілени. Авторка детально висвітлює образи та саму атмосферу, яка викликає пригніченість і страх.

Спостерігаючи за дійством, реальна Мілена впадає у відчай і відчуває крах власної ідентичності. У пориві душевного зламу до Мілени приходять усвідомлення катастрофи: «Я ж хотіла, щоб було інакше» - запевняла себе реальна Мілена. У сплеску саморефлексії Мілена кинулася покидати студію і була впевнена, що більше ніколи туди не повернеться. В ту мить вона згадала про свого чоловіка, найріднішу людину, котра підтримує і зрозуміє її у всьому. Тікаючи додому, Мілена щомиті думала про нього, і про те, що впавши в його теплі обійми, вона зможе забути весь цей жах, який її спіткав. Вона готова була розпрощатися з усіма, зі своєю кар'єрою, колегами і всім тим екранним жахом, лиш би бути разом зі своїм чоловіком.

Повернувшись додому, Мілена як завжди побачила свого чоловіка за екраном їхнього телевізора. Чоловік знову переглядав її програму, не відриваючись від екрана. Це обурило Мілену і вона гнівно взяла пульт і вимкнула телевізор. Але те, що вона почула, приголомшило її ще більше. Після того, як вона вимкнула телевізор, чоловік навіть не впізнав її реальний образ, сприйнявши її за незнайому людину:

«Мілена (з порога — підходить, бере пульт і вимикає телевізор).

Чоловік (оскаженіло): Що? Хто? Ти хто така?

Мілена : Я — Мілена. Твоя дружина.

Чоловік : Пашла на хер! (Вириває пульт і вмикає телевізор).» [17, с. 5].

В цей момент Мілена відчула як її внутрішнє роздвоєння вплинуло на її чоловіка, і найжахливішим є те, що вона побачила, як він обрав її екранний образ, а не реальний. Продовживши дивитись на ввімкнений телевізор, Мілена чує від себе екранної слова: «Кохані мої! Найдорожчі, найсолодші мої глядачі, а понадто ж глядачки, браття мої й сестри, се знов я звертаюсь до вас — я, Мілена! Я — та, що приходить у кожен дім, аби нагадати, що немає такої земної жури, яку б не змагала велика сила нашого єднання! Я з вами, сестри мої, всі, хто чується в цей вечір самотньою й покинутою, ошуканою й покривдженою, — прийдіть до мене, і вдовольню вас! Я дам вам вкусити тіла свого і крові

своєї...» [17, с.5]. З гіркотою реальна Мілена усвідомлює, що все, що було на екрані, було повним ошуканством, а її екранний образ вкрав її тіло задля злуди та екранного обману. У пориві такого гіркогo самоусвідомлення у Мілені відбувається психоемоційний перелом, який призводить до фатальних роздумів реальної Мілені, що призводять до самогубства. Реальна Мілена розуміє, що втратила себе через вплив медіапростору і що її особистість уже належить не їй, а тій, котра присутня на екрані. Вона наважується на жахливий вчинок: *«Це все злуда, жахливе ошуканство, обморочка, обман змислів, це насправді було колись моє тіло, та й зараз іще є, і ніякого іншого нема й бути не може — і, мов сама для себе пошукуючи доказів, вона вхопила ножа, чудесного чоловікового бганого ножика, швейцарського, з крихітним пінцетиком і кістяною колупачкою до зубів у колодочці, що ваявся розкритий на нічному столику, — втім, можливо, їй просто дуже боліло в цю мить, коли вона збагнула, що от і її покинуто, неможливе сталося, чи, радше, замислене збулося, і вона врешті приєдналася до сонму всіх тих незліченних жінок, куди так невхильно прошувала від початку, і тому несвідомо шарпнулася перекидати один біль другим, голоснішим, зате легшим, як це незрідка роблять люди, вгороджуючи в себе ще й не такі предмети, — лезо сліпучо засміялося в телеспалахові відкритими зубами над заголеним передпліччям, а відтак з передпліччя заструмилось, і потекло, і навіть, здається, стало скапувати долі щось чорнильно темне, барви порожнього нічного екрана, і з полиском мовби металічної, сизуватої осуги, що потріскувала вигоряючими іскорками...»* [17, с.5].

Мілена вчиняє самогубство. Вона вбиває себе, оскільки розуміє, що вже не належить сама собі. Варто звернути увагу, як яскраво Забужко окреслює смерть героїні: *«Лезо сліпучо засміялося в телеспалахові відкритими зубами над заголеним передпліччям, а відтак з передпліччя заструмилось, і потекло, і навіть, здається, стало скапувати долі щось чорнильно темне, барви порожнього нічного екрана, і з полиском мовби металічної, сизуватої осуги, що потріскувала вигоряючими іскорками...»* [17, с. 5]. Через символізацію крові та чорнильно-темної рідини, можна зрозуміти те, як змішалася її реальна особистість з екранною, що і стало складовою її сутності.

Завершальним уривком, який є у розв'язці, стає опис того, що після смерті реальної Мілені поступово починає зникати як її реальний так і екранний образ. Авторка подає її зникнення як своєрідний «розрив зв'язку»: *«І от від цієї хвилини мені стає трудно стверджувати напевно, що було з Міленою далі, — ніби справді перемкнуло, урвався зв'язок, і зображення викривилось і почало стрибати. Розумію, що вона зникла, бо нічого іншого їй не лишалось, але як саме, в якому порядку й послідовності, — того вже не знаю, а раз не знаю я, то, вважайте, пропало. Звісно, жодних там лікарень, моргів, Боже збав, нічого такого гостросюжетного: бачиться мені, не цілком, правда, виразно, кадр безлюдної нічної*

вулиці, що нею бреде Мілена — можливо, підтримуючи правицею неохочо обмотану яким-небудь шарфом, чи що, ліву руку, — бреде геть від свого погашеного дому з тим єдиним синюшно підсвітленим вікном, і дивиться на вікна чужі — в кожному з них горить у глибині телевізор. Мілена ворухить губами, але звуку вже не чути. Йде далі. Завертає за ріг. І зникає — тобто більше її ніхто не бачить. Ніколи. Ніде.» [17, с. 5].

Після того стає відомо, як з часом згасає популярність Мілени, а її програма розпадається: «Преса ще трошки була покачала в роті цукерка, що звався "феномен Мілени", і цукерок від того якось до решти розтанув — в одному академічному інституті навіть поміняли аспірантці вже, було, затверджену вченою радою якусь дуже соціально - психологічну дисертаційну тему на матеріалі Мілениної програми, зненацька заявивши, що це і не науково, й не солідно, тож аспірантка змушена була писати про сприйняття різними групами населення України телетрансляцій засідань Верховної Ради... Саме десь під ту пору програму врешті просто прикрили, тишком-нишком, без гвалту і крику, і мені тільки й зосталося, що отиратись оце без діла по студії, серед застиглих у безруху камер і суфітів,». [17, с. 5].

Сама Мілена стає примарою, яка впевнена, що більшість глядачів її уже не бачать, але принаймні перший час будуть пам'ятати. Проте вони її швидко забувають, як і її програму, адже ця слава і ця пам'ять є короткочасними, як і саме медійне життя, тому віддавати йому всю себе, служити йому, як богу, є марним. Але це усвідомлення є запізним для Мілени. Єдиною людиною, котра пам'ятає і буде пам'ятати Мілену, є її мати, яка кожен раз переглядала її ефіри: «Астарті! Тільки Мілену я, власне, й пам'ятаю, тільки її одну, тим то й кваплюся записати все як воно було, примостившись за не вимкненим на ніч студійним комп'ютером, поки десь там у себе в порожній квартирі самотньо сидить перед засвіченим екраном Міленина мати, вперто продовжуючи в ті самі години чекати на появу своєї недосяжної дитини, аж доки екран не стемніє, і так з дня на день, — здогадуюся, що це вона ще сьак -так утримує мене від остаточного зникнення» [17, с. 5].

Щодо її колишнього чоловіка, то після її смерті він підключився до супутникового телебачення, що дозволило йому швидко забути свою дружину, адже воно і так заміняло йому її ще за життя Мілени: «Бо Міленин колишній чоловік купив-таки супутникову тарілку, і навіть дешевше, ніж сподівався, й тому відключився набагато раніше, а про всіх інших годі й згадувати — їхня пам'ять така нетривка й доривча, цяасто пунктирна, що якби держатися тільки нею, я б давно вже мала перетворитися на сніп білих іскор — щось на кшталт перешкод ув ефірі...» [17, с.5].

Згодом програма взагалі зникне з телебачення та пам'яті людей, як і примара Мілени. І ніхто з глядачів так і не дізнається, якою справді була Мілена: «Колись так і станеться —

коли перед екранами сидітимуть ті, хто вже не застав Мілени живою, і зображення враз ні з того ні з сього заіскрить — уже вичахаючим, просинцюватим мерехким розрядом, — а вони подратуються трохи, покладають кнопками направи, та так і не знатимуть, що то була я — я, Мілена.» [17, с.5].

Таким чином, висвітливши сюжетну основу повісті та проаналізувавши її в контексті морально-етичної проблематики, можемо стверджувати, що повість несе у собі справді глибокі моральні аспекти, які торкаються сучасного суспільства. Оксана Забужко навіть попри багату художню специфіку, мовостиль, важкі прийоми, які наповнені хаотичністю і нелінійністю та широким обсягом інтелектуальності намагається розкрити ту важливу істину, яка присутня у нашому житті та на прикладі життя головної героїні спонукає до роздумів та аналізу.

Доцільно вказати, що морально-етична проблематика, яка присутня у повісті, є широкою, динамічною та актуальною, тому безпосередньо на ній важливо зупинитися і висвітлити її окремо та конкретно:

1. Проблема жіночої ролі в суспільстві

Найперше, що можна простежити за сюжетом, так це наскільки Оксана Забужко порушує проблему питання гендерної ролі жінки в суспільстві, що й займає більшу частину досліджень у її творах. Так завдяки висвітленню образу головної героїні – Мілени, авторка намагається показати те, наскільки кар'єрний вплив Мілени знищує її особистість і призводить до негативних наслідків. Проблематика жіночої ролі в суспільстві у повісті передається через зміну образу головної героїні на фоні власної кар'єри. Мілена намагається відповідати всім суспільним і екранним стереотипам, які панують у її середовищі. Оксана Забужко намагається показати Мілену з різних аспектів її життя, але найбільше наголошує на кар'єрній складовій. Читачі справді можуть простежити те, наскільки головна героїня вибудовує свою незалежну особистість, але все одно піддається під вплив суспільства. Це простежується у поданні її екранного образу, який вона робить ідеальним. Вона намагається завжди показати себе тільки з кращого боку, дотримуючись стереотипів, які нав'язує суспільство. Мілена намагається завжди бути нафарбованою, змінює свої норми поведінки, підлаштовуючи свою манеру подання розмови і тону. Навіть знаючи те, наскільки популярною і бажаною телеведучою є Мілена, вона все ж потребує схвалення з боку суспільства. Це яскраво проілюстровано у діалозі з її чоловіком, коли вона розповідає про свого директора студії: *«Мілена, наприклад, сама не завважила б, а як і завважила б, то*

нескоро, що чоловіка, хоч він і слухає покиваючи й терпляче, починають томити її регулярні нарікання на директора студії, — той не те щоб придирався, бо не мав у дійсності до чого придертися, але був чи не єдиним, хто ні разу не виказав Мілені одвертого захвату, та бодай би й схвалення, чим нашу відмінницю Мілену вельми знесмілював, просто, сказати б, стриножував, аж вона стала підозрювати за такою демонстративною, як вважала, зневагою закулісну інтригу» [17, с. 2]. Справді, яскраво показано те, наскільки сильно Мілена є залежною від думки суспільства і потребує позитивного схвалення: «І що ти думаєш — хоч би слово за вчорашню передачу, хоч би півсловечка, ні, я так більше працювати не можу..» [17, с. 2]. Тому помітно, що хоч якою б сильною і незалежною особистістю не показувала себе Мілена, внутрішньо вона залишалася залежною від думки суспільства і бажала схвалення задля підтвердження самоцінності.

Попри те, що Мілена була в полоні суспільних стереотипів через власну кар'єру, то вона ще й підлаштовувала під ці стереотипи героїнь програми: «Мілена влада була — подавати тих жінок такими, якими їх бачила вона сама (кращими, звичайно ж, кращими!)» [17, с. 1]. Таким чином доцільно вказати те, що не тільки Мілена потерпала від імітації власного образу через медіапростір, вона безпосередньо нав'язувала такі ж шаблони і своїм героїням, не даючи пережити і вирішити їх власні реальні проблеми, натомість робити з реального людського болю ідеальний образ, який звертав би увагу глядачів.

2. Проблематика імітації образу та справжніх почуттів

Однією з проблем, яка порушена у повісті і безпосередньо пов'язана з проблемою ролі Мілени у суспільстві, є проблема імітації образу. Через висвітлений образ Мілени Оксана Забужко намагається показати цю актуальну проблематику. Робота в телестудії мала відчутний вплив на Мілену. Вона намагалася створити ідеальний на її думку образ себе задля того, щоб бути цікавою, відповідати вимогам суспільства та збирати високі рейтинги. Жінка вдається до маніпуляцій із зовнішністю, щоб завжди виглядати красиво, та вдає із себе ту, якою не хотіла бути насправді, але відчувала, що цього вимагає її публіка.

Справді, імітація образу Мілени була достатньо відчутною і відігравала важливу роль у її житті, і в результаті поглинула саму Мілену. Юлія Гончар чітко підкреслює те, що головна героїня майстерно починає грати роль у «гендерному театрі» [4]. Вона вжилася у власну екранну роль і так само її почали сприймати близькі, колеги та суспільство. Імітація образу поглинула життя Мілени, і стовідотково зруйнувала його.

3. Проблема роздвоєння (двійництва) особистості

Проблема роздвоєння особистості та втрата власної ідентичності є не менш актуальною і тісно пов'язаною з проблемою імітації образу, який остаточно поглинає

Мілену. Прикметно, що про це Забужко майстерно натякає ще на початку твору: *«Все було гаразд, поки Мілена працювала в службі новин»*. [17, с. 1]. Варто наголосити, що роздвоєння Мілени відбувається під впливом її кар'єри і безпосередньо, роздвоєння особистості починає проявлятися саме від початку кар'єрного росту в телевізійній сфері. У свою чергу, імітація образу є тісно пов'язаною з роздвоєнням через те, що поділила цілісну особистість, тобто Мілену, на «реальну» і «екранну». Екранна Мілена переповнена якостями, які не притаманні реальній і є лялькою задля привернення уваги мас. Вона переповнена гіперболізовано ідеалізованими якостями: жіночністю, харизматичністю, свободою, серйозністю, грандіозністю і темпераментністю. У той час як реальна, жива Мілена насправді такою не є, вона є чуйною і трепетною жінкою, котра, переживаючи розрив власної особистості, усвідомлює, що хотіла показати себе зовсім не такою, яку бачить на екрані.

Ніла Зборовська зауважує: *«Мотив двійництва багатосмисловий в повісті. З одного боку, це концептуальний прийом спародійованої телепередачі, котра символізує боротьбу двох позицій — феміністичної та традиційної, з іншого — це поширена у світовій літературі екзистенційна проблематика. Двійництво в О.Забужко дає змогу проаналізувати модерне жіноче буття, амбівалентне за своїм характером.»* [20, с. 159].

Реальна Мілена насамперед втілювала якості емпатії, щирості, відкритості та зацікавлення. Вона справді хотіла співпереживати всім своїм героїням, вона прагнула бути для них сестрою, щирою підтримкою та справжнім психологом. Проте інша Мілена, а саме екранна, мала в собі зовсім інакші якості – грати для задоволення публіки, які зіграли з нею злий жарт. Мілена справді прагне бути захисницею жіночого права, проте подає себе в ідеалізованому, ілюзорному світлі, котре зовсім не відповідає її власним внутрішнім якостям. Проблема роздвоєння особистості починає прогресувати і в результаті «екранна» Мілена домінує над «реальною». Реальна Мілена перетворюється на морально виснажену особистість, котра втрачає власну ідентичність, піддавшись під вплив «екранної» Мілени. Усвідомивши всю жакливу суть ситуації, реальна Мілена намагається змінити все, відмовившись від телевізійного образу. Проте великого удару завдає те, що вже і її рідні та близькі сприймають її екранний образ і повністю відмовляються від неї реальної. Реальна Мілена помічає власне роздвоєння, вона відчуває, що вже ні тіло, ні образ, ні життя не належить їй. Вона впевнена, що це все поглинула екранна Мілена. У той час екранна Мілена починає активно відокремлюватися і проявляти себе і майже кожен з її оточення надає перевагу саме екранній Мілені.

У результаті роздвоєння особистості призводить до зникнення її образу загалом, як реального, так і екранного. Мілена, відчуваючи вже неналежність собі, закінчує життя самогубством і стає примарою у житті близьких людей, колег і глядачів.

4. Проблема втрати ідентичності

Актуальною проблемою постає проблема втрати себе або ж власної ідентичності. У вирі медіапростору, будучи завжди зайнятою створенням власного образу, Мілена поступово втрачає себе справжню, одягаючи на себе маску шаблонності. Телеведуча, імітуючи свій образ, всіляко намагається підпадати під ідеали суспільства, забувши про свої справжні якості і головну ціль, яку вона хотіла реалізувати на екрані. Усвідомлюючи втрату власної ідентичності під впливом медіапростору, суспільних очікувань та власних поривань до ідеальності, Мілена перебуває в полоні створеного телевізійного образу, який створила власноруч і який до кінця поглинає її і призводить до її знищення. На фоні кар'єри Мілена стикається із кризою особистості, де основним чинником її проблем є медіапростір, імітація образу, суспільні стереотипи та відчуження оточення. Ніла Зборовська слушно зауважує щодо цієї ситуації: *«Боротьба реальної передекранної Мілени з екранною спокусницею як боротьба творця із своїм твором-образом, що вийшов із-під контролю і зажив злочинним життям набуває символічного двобою жіночої плоті та жіночої душі. Закономірно перемагає плоть.»* [20, с. 160]. Телеведуча приходиться до глибокого самоусвідомлення але, на жаль, вже стає пізно.

5. Проблематика відчуження

Наведена проблематика простежується у повісті навіть у двох іпостасях. У першому можна побачити власне відчуження Мілени від справжнього образу, яке покривається імітованим. У кінці-кінців Мілена справді стає чужою людиною собі і навіть не впізнає себе на телеекрані: *«В усьому цьому колихалося щось темне й нечисте, просоченим намулом затрувало той енергійний підігрів, котрим зазвичай наливалась Мілена, споглядаючи себе на екрані, — гойдливий, мов стегами вихляючий, голос, збуджений хрипкуватий смішок, лоскїтлива порочність, та що ж це зробилося з її голосом, звідки ця впоєна в нього, затамована, як несвіжий подих, вульгарність? "Бандерша", — зненацька різко, мов долонею ляснула, сказала в кімнаті перед екранна Мілена, вмент протверезівши, мов водою облита, на так відновлений звук власного голосу, і на цей самий звук екранна Мілена повільно повернула до неї оту соромітно красиву, п'яно підпашілу од суфітів і ламп нахабну морду з націловано припухлим розкромом багряних губ і зверхньо, ба навіть трохи чи не тріумфально підморгнула..»* [17, с. 3].

У результаті справді, Мілена потерпає від власного відчуження і не відчуває себе справжню у своєму тілі. На фоні цього у неї трапляється психологічна криза та втрата

ідентичності. З іншого боку читачі можуть простежити відчуження і в її особистому житті. Це показано в тому випадку, коли чоловік більше надає перевагу екранному образу Мілени, проводячи весь вільний час біля телевізора та переглядаючи її шоу. У результаті постійного перебування під впливом телевізору він стає відчуженим до власної дружини і в кінці-кінців зовсім вважає її незнайомкою. Це яскраво показано в їхньому діалозі, коли Мілена в пориві самоусвідомлення планує закінчити кар'єру і приходить додому, але одразу вона бачить свого чоловіка, який переглядав її шоу:

«Мілена (з порога — підходить, бере пульт і вимикає телевізор).

Чоловік (оскаженіло): Що? Хто? Ти хто така?

Мілена: Я — Мілена. Твоя дружина.

Чоловік: Пашла на хер! (Вириває пульт і вмикає телевізор)» [17, с. 5].

У цю мить справді помітно, як чоловік Мілени повністю став відчуженим і йому є незнайомим справжній образ Мілени. Він повністю поглинутий імітованим образом своєї дружини, за якою часто спостерігає на екрані.

У сюжетному контексті проблематику відчуження спостерігаємо в обох аспектах як збоку сприйняття власної ідентичності головної героїні, так і її особистого життя та зв'язку між чоловіком і дружиною.

6. Проблема впливу телевізійної омани, яка затьмарила людський розум

Проблему телевізійної омани безпосередньо варто вважати не тільки соціальним, а й психологічним аспектом, оскільки вона несе і моральний аспект у сюжетній основі твору. На прикладі образу і життя Мілени читачі можуть спостерігати за тим, наскільки телевізійна омана впливає на неї та на її сім'ю. Це є насправді погано, оскільки часто перебуваючи в такому образі, людина не тільки втрачає себе справжню, але від її справжньої версії здатне відмовитися суспільство і близькі люди та не сприймати її справжні людські якості. Вплив медіапростору відчутний навіть на героїнях шоу, котрі приходять до Мілени. Адже сама Мілена, вже граючи в такій «телевізійній постановці», в образі себе екранної намагається також підлаштувати своїх героїнь під стандарти глядачів: *«Міленина влада була — подавати тих жінок такими, якими їх бачила вона сама (кращими, звичайно ж, кращими!)» [17, с. 1].* Прикметно, що через такі методи деякі учасниці морально страждали, вдаючись навіть до негативних дій після відвідування шоу Мілени, адже авторка яскраво показує те, як одна з учасниць після Мілениної програми майже наклала на себе руки: *«Правда, не завжди так усе вдало виходило, бувало й навпаки, і то геть негадано, — Мілена потім дві ночі поспіль не могла заснути, пила воду, корвалол і валер'янку, дізнавшись, що одну з її героїнь забрала швидка, бо кобіта наавтра по ефірі взяла та й повідкручувала в квартирі газові крани, всі вони тоді переполошилися, режисер навіть бігав консультуватися стосовно можливої*

довідки від психіатра в разі якби що, бо те, що баба невропатка, знати було з першого погляду, і горішня губа в неї сіпалася з правого боку, камера такі штуки, як під мікроскопом, на яв виводить, не втайш, тут Мілена, діло ясне, прокололася з вибором, але — Богу дякувати, пронесло перемеженилось, прокашлялось тамте убоїсько, 'кий би чорт її не кинув, і якого б ото милого, відпирхувався димом режисер, пертися на екран, коли, видно, до дзеркала без наркозу підійти не можеш, ех, бабота! — на цей милостивий вирок Мілена потай утішилася, що винуватять-таки не її, й зараз же засоромилася того почуття, і соромилася ще цілий день, доки не розсмокталось: Мілена загалом була жінка совісна, що б там хто не казав, та й кому, зрештою, знати, як не мені? Отож бо.» [17, с. 1].

Варто зазначити, що вплив медіапростору зовсім змінив не тільки Мілену, а звичайно ж, її внутрішній світ та життєві обставини. Перебуваючи під маскою медіапростору та піддаючись вимогам суспільства, вона власноруч втратила себе і знищила.

Ще одним метафоричним персонажем повісті є телевізор. Він справді стає третім членом сім'ї Мілени, котрий спостерігає за всіма подіями та навіть впливає на думки як Мілени, так і її чоловіка, додаючи власні репліки під час їхніх сутичок або ж обговорень, та й взагалі, іноді маючи власну думку щодо тих чи інших ситуацій: *«До цього вони обоє якось непомітно звикли — що телевізор помалу малу зробився дієвим співучасником усіх їхніх балачок, ба навіть, незрідка, дорадником і суддею..»* [17, с. 3]. *«Телевізор до того ж мовби переймав на ходу, скорочував і спрямляв їхні думки, інколи ще до того, як вони самі похоплювались їх додумати чи з'ясувати собі свої правдиві бажання».* [17, с. 2]. Образ телевізора є потужним інструментом показу того, як він впливає на свідомість людей і як змінює їхні думки та сприйняття. Науковиця Вікторія Мислива, досліджуючи тему «Інтермедіального поля повісті «Я, Мілена», вказує на те, що образ телевізора виступає предметом відчуження Мілени від своєї реальної особистості. [24, с.1]. Телевізор дослідниця називає «третім езотеричним членом родини», який з часом витісняє всіх інших членів сім'ї, а ключовою проблематикою повісті називає проблему «телевізіоманії».

Отже, варто зазначити, що проблема телевізіоманії та її впливу є не менш важливою і її теж варто віднести до морально-етичної проблематики, оскільки саме вона затьмарює розум як головної героїні, так і другорядних персонажів, змінює їх та руйнує їхні особистості, ламаючи їхні життя.

На прикладі цієї повісті Оксани Забужко можна перекоонатися, наскільки цікаво, різноманітно, глибоко і водночас складно вона здатна описати морально-етичні проблеми, які є актуальними і стосуються всього суспільства. Це і варто назвати новаторством. Поєднання складної літературної мови зі сленговою, довгі незакінчені синтаксичні конструкції, використання різноманітних і водночас важких прийомів, нелінійність сюжету,

актуальні теми, глибокий психологізм, дослідження особистості, а особливо жінки, питання гендерності та філософські мотиви варто назвати феноменом, котрий втілює письменниця.

2.2 Пообразний аналіз в контексті морально-етичної проблематики твору

Важливим критерієм у даному дослідженні безпосередньо варто вважати пообразний аналіз у контексті морально-етичної проблематики, оскільки завдяки йому складається повна картина літературного аналізу.

Прикметно, що внутрішній світ персонажів відіграє важливу роль у контексті сюжету, оскільки він може бути тісно пов'язаний з темою, ідеєю, проблематикою та мотивами твору. Завдяки пообразному дослідженню читач заглиблюється у внутрішній світ головних героїв, їхні переживання, психологічні настанови та душевні поривання. Це є не менш важливим для сюжету, оскільки саме це є двигуном подальших подій у змісті.

Психологічні портрети героїв творів Забужко є цікавими і водночас складними в контексті сучасної української літератури. У своїх персонажах письменниця поєднує і глибокий інтелектуалізм, силу, незалежність, психологічну розвиненість і складність, а також багатий внутрішньо-філософський підтекст. Насамперед варто зауважити, що вони є різносторонніми та психологічно розвиненими. Найбільш дослідженими образами в її творчості постають саме жінки, їхній внутрішній світ та морально-філософські засади їхнього світогляду. Щодо чоловіків, то письменниця приділяє їм уваги трохи менше. Часто можна побачити, як Забужко описує чоловічу роль саме з погляду його стосунків з жінкою, акцентуючи увагу саме на розвитку жіночої ідентичності. Між іншим, акцентування уваги саме на розвитку жіночої ідентичності та змалюванні її образу в контексті сюжету, справді варто вважати новаторським прийомом, оскільки розкриття ролі жінки в контексті зовнішніх і внутрішніх факторів та формування жіночої внутрішньої, психолого-філософської позиції, насправді є мало в кого досліджено як серед українських письменників загалом, так і серед сучасників зокрема.

Якщо говорити конкретно про повість-притчу Оксани Забужко «Я, Мілена», то доцільно вказати, що кожен образ змальований у сюжеті є справді психологічно складним, Опис персонажів у творах Оксани Забужко відіграє важливу роль, оскільки, саме на їхньому внутрішньому світі часто базується й сам сюжет та проблематика твору. Тому справді задля подання повного аналізу морально-етичної картини варто розібрати представлені образи, оскільки вони мають не менш важливу значимість.

1. Телеведуча Мілена

У повісті-притчі «Я-Мілена» не важко здогадатися навіть уже із самої назви, що основним персонажем є насамперед телеведуча Мілена, котра є справді складним образом у сюжетній основі. Завдяки розвитку її образу як у психологічному, так і в соціальному плані відбувається хід подій, який штовхає сюжет та розвиває тематику та проблематику. Мілена спочатку є журналісткою, а згодом і телеведучою, котра завдяки своїй старанності незабаром отримує власне шоу на телеканалі. З розвитком власної телепрограми Мілена стикається з різними життєвими викликами та внутрішніми конфліктами.

Оксана Забужко подає свою героїню досить унікально. Вік Мілени абсолютно не є вказаним у сюжеті, а опис її зовнішності читачі можуть простежити не повністю. Одна з дослідниць, Вікторія Мислива, вказує на те, що сам образ Мілени читачі можуть простежити тільки частково, кінетично, оскільки й справді, в сюжеті важко побачити справжній образ зовнішності Мілени: *«обличчя в кадрі, стократно помноженого само на себе в усіх своїх щонайнезриміших порухах, і як воно обволікає тебе, прикуту до місця, якимсь лоскотним теплом, наче ванна з шумовинням, і ти м'якнеш, розростаєшся й ширишся, підтоплена струмуючою з екрана снагою, зненацька настільки більша за себе, що ладна на хвилюку ввірувати у власну всемогутність»* [17, с.2].

Мілена завжди намагається виглядати чудово та доглядати за собою задля того, щоб справді вражати читачів своїм виглядом і відповідати очікування суспільства. Тим не менш, не тільки її зовнішність, а й поведінку Мілена намагається подати якнайкраще, вона граціозно змінює міміку, тембр і темп розмови, а також завжди намагається створювати відповідний настрій під ситуації, які розповідають її героїні на шоу. Це яскраво показує, наскільки телеведуча вдається до імітації свого образу, щоб у телеекрані виглядати відповідно до вимог суспільства, щоб бути цікавою та мати високі рейтинги. Хоча насправді Мілена не є такою: спочатку вона справді хотіла допомагати всім її героїням, бути для них справжньою підтримкою. Замість того, вона трансліює таку позицію частково. Щоб відповідати очікуванням, збирати високі рейтинги і бути справді цікавою та популярною, вона робить справжнє шоу з реального жіночого горя. Вона піддається впливу суспільних стереотипів і намагається загнати не тільки себе, а також своїх героїнь під рамки ідеальності, показуючи і себе і їх у тому світлі, у якому насамперед буде вигідно їй. Такий розрив між реальністю та ідеальністю згодом стане дуже болісним для Мілени. Адже пізно усвідомивши негативний вплив створеного нею ж імітованого образу, Мілена зрозуміє, що це зовсім не те, що вона хотіла показати насправді і про це чітко говорить авторка: *«Хоча в Мілені й опиралась болісно нечітка, аж мукаюча з натуги прорватися, згадка, ніби, ще тільки починаючи програму, вона уявляла собі свій екранний образ якимось інакшим —*

теплішим, просвітленішим, чи що, такі ото щирі бабські посиденьки, що тягнуться в кухні ледь не до світа на раз ухоплений і вже не впущений, кришталево співучій ноті углибаючої душевної єдності: сестро, сестро, біль уцухає, ти не одна на світі, діти сплять за стіною, і життя триває, будемо мудрі, будемо терплячі, безцінні хвилини, як музика, як любов, бо ти таки до завмирання, до отерпу любиш її в ті хвилини, трошки паморочачись головою од пекучо нестерпної висоти її страждання, — тут і ніжність, і біль, і гордість за мужню й мовчазну стожильність нашу жіноцьку, і якась до сліз невимовна краса, яка потім ще довго з обох бесідниць світиться (доки не затре юрба в автобусі), — от чого Мілена, немало на віку таких вечорів зазнавши, прагнула домогтися від своїх героїнь і від себе, в одній із найперших текстових заставок (потім кимось безслідно знятій) це називалося — допомогти українській жінці знайти себе в нашому складному часі» [17, с. 4].

З цього випливає те, що внутрішньо Мілена була абсолютно не такою, якою транслювала себе зовнішньо. Ймовірно, вона справді була переповнена тією доброзичливістю, сестринством, емпатією та підтримкою і насправді хотіла дати все це тим жінкам, які приходили до неї по допомогу. Але її зовнішній образ показував зовсім інше, а саме те, що очікувало від неї суспільство, глядачі.

Протягом розвитку сюжету Мілена справді змінюється і чинником цього є її кар'єрний зріст та внутрішнє поривання бути кращою серед суспільства.

Прикметно, що чим далі Мілена заглиблюється в імітацію власного образу, тим гірше вона робить собі. Через деякий час завдяки зауваженням матері щодо її зовнішності Мілена приходить до самоусвідомлення. Телеведуча справді втрачає себе, власну ідентичність. Вона перебуває між прірвою роздвоєності, де існує реальна та екранна особистість. У результаті цього відбувається внутрішній конфлікт головної героїні, де екранна особистість повністю поглинає її, в результаті чого Мілена втрачає свою справжню особистість і вчиняє самогубство.

Завдяки зображенню головної героїні Оксана Забужко прагнула показати те, наскільки сильною є влада телебачення над людиною і до якої моральної деградації ця влада може призвести. Загалом її образ має достатньо глибокий сенс, який ілюструє, як руйнується життя людини, особливо жінки, під впливом суспільства, медійності та власного прагнення слави та ідеалізації образу. Оксана Стефанівна показує іншу сторону медалі жіночого кар'єрного зросту. Насамперед вона показує реальність, яка обумовлена відчуженням, роздвоєністю, душевною розгубленістю персонажа, котрий досягши успіху в медіасфері втрачає внутрішні цінності і спокій, через що страждає.

Прагнення до ідеалу, шаблонність, імітація образу, успіх, незалежність, граціозність — це лише одна сторона медалі, котра у свою чергу призводить до іншої, яка переповнена

розгубленістю, втратою себе, роздвоєністю та нещастям – всі ці риси притаманні головній героїні Мілені, вони є провідними, тому рухають сюжет до логічної розв'язки.

Також варто звернути увагу і на те, як описує авторка головну героїню. Особливістю стилю письма Оксани Забужко є те, що вона наголошує саме на внутрішніх якостях героїні і практично не показує зовнішні. Авторка дійсно дає глибокий психологічний аналіз, використовуючи широкий спектр художніх засобів: метафори, епітети, еклектизми та okazіоналізми. Читачеві важко не помітити наявності довгих речень у тексті, що теж прийнято вважати особливістю стилю письма авторки, яку вона сама назвала «Забужківськими реченням».

Образ головної героїні, з її трагічним конфліктом, є актуальним у нашій реальності, позаяк зараз у сучасному світі все більше набуває впливу на людину медійний простір, соціальні мережі і щоденно кожна людина все більше поглинається у цю сферу, де формується суспільна думка. Тому Забужко, демонструючи образ Мілені, намагається показати те, як героїня спочатку тішиться своєю популярністю, але з часом вживається в роль і втрачає себе справжню, що й призводить до внутрішнього конфлікту та до трагічного фіналу. Тому, через образ Мілені та окреслену проблематику письменниці нагадує читачам, що таке захоплення призводить до негативних наслідків, де особистість втрачає себе через прагнення до соціального схвалення.

2. Чоловік Мілені

До списку персонажів, які відіграють важливу роль в контексті сюжету та змалюванні морально-етичної проблематики, безпосередньо варто віднести і чоловіка Мілені. Його постать перед читачами проявляється з самого початку твору. Точного опису зовнішності її чоловіка немає у творі, що є особливістю письма авторки, оскільки кожен читач може інтерпретувати його образ по-своєму. Відомо тільки те, що за професією чоловік Мілені є фотохудожником, який часто після роботи надає перевагу відпочинку перед телевізором, передивляючись програму Мілені. Психологічно він відзначається тим, що він не є аж настільки впливовим у її житті і близьким їй. Оксана Забужко зображує його як типову модель ролі чоловіка, котрий звичайно ж підтримує Мілену у всіх її починаннях.

Хоч пара і не була доволі близькою, як це показує Забужко, проте чоловік Мілені справді відіграв важливу роль у житті телеведучої. Найбільше він проводить час перед телевізором, надає перевагу більше перегляду телепередач, аніж спілкуванню з дружиною. Телевізор поволі стає йому ближчим, дорожчим, аніж Мілена, що призводить до емоційного відчуження між парою. Він майже абсолютно нічим не цікавиться: ні реальним образом дружини, ні її справами, а тільки тією картинкою Мілені, котра висвітлюється на екрані

телевізора. Унаслідок цього чоловік справді є причетним до відчуження у їхніх стосунках. Більше того, він втілює глибокі морально-етичні сенси, котрі показують емоційне відчуження, роль чоловіка та жінки в стосунках, тим самим розкриваючи проблематику гендерності. Також чоловік Мілени є причетним до внутрішньої кризи своєї жінки, яка знищила її, оскільки саме він мав підтримати Мілену.

Для опису образу чоловіка Оксана Забужко часто використовує діалоги, прийоми потоку свідомості, що виливаються у довгі речення.

Прикметним є те, що в чоловіка Мілени протягом сюжету відсутні будь-які внутрішні переживання. Він взагалі не помітив того факту, наскільки сильно страждає його дружина під тиском негативних наслідків власної кар'єри. Забужко не дає чітких понять його життєвих принципів, цінностей, рис характеру та й загалом мислення.

Зрештою, чоловік стає повністю чужим Мілені. Це яскраво описує фрагмент, де Мілена після гіркого усвідомлення повертається додому, щоб знайти підтримку в нього, але він навіть не впізнає її, проганяє, надаючи перевагу її екранному образу: *«Мілена (з порога — підходить, бере пульт і вимикає телевізор).*

Чоловік (оскаженіло): Що? Хто? Ти хто така?

Мілена : Я — Мілена. Твоя дружина.

Чоловік: Пашла на хер! (Вириває пульт і вмикає телевізор)» [17, с. 5].

Не дивно, що й після зникнення Мілени він не змінив своєї звички – жити в іншому, медійному, світі. Попри те, як бачимо, він справді відіграє важливу роль у творі, оскільки його образ дозволяє розкрити причини трагедії головної героїні з погляду особистих стосунків та їхньої ролі у формуванні телеведучої. Сам образ її чоловіка є не менш показовим і не поодиноким, на жаль, у нашому суспільстві, де сімейні проблеми починаються з вини «телевізора».

3. Директор Мілени

Варто наголосити, що образ директора Мілени трапляється у контексті сюжету лише раз, при обговоренні Міленою його вчинків, а сам він є тільки другорядним персонажем, проте його образ теж стосується проблематики. Директор Мілени згадується тільки при діалозі телеведучої з її чоловіком, коли сама Мілена наголошує на тому, що він жодного разу не підтримав або ж похвалив її старання: *«Мілена, наприклад, сама не завважила б, а як і завважила б, то нескоро, що чоловіка, хоч він і слухає покиваючи й терпляче, починають томити її регулярні нарікання на директора студії, — той не те щоб придирався, бо не мав у дійсності до чого придертися, але був чи не єдиним, хто ні разу не виказав Мілені одвертого захвату, та бодай би й схвалення, чим нашу відмінницю Мілену вельми*

знесмілював, просто, сказати б, стриножував, аж вона стала підозрювати за такою демонстративною, як вважала, зневагою закулісну інтригу, підкоп, чийсь таємний замір одібрати в неї програму, тоді як мурчик, навпаки, висловлював припущення, що директор просто смалить до Мілени халявки і обрав такий от спосіб тримати її в постійному нап'ятті, і так між них ця тема й мусувалася тупо на тій самій точці, і мусувалася б, може, доки мурчик не знавіснів би, але одного вечора замість нього визвіривсь телевізор, щойно Мілена з порога завела за директора — підвіз оце мене додому, і що ти думаєш — хоч би слово за вчорашню передачу, хоч би півсловечка, ні, я так більше працювати не можу..» ». [17, с. 2]. Хоч і справді, читачі натрапляють на опис директора лише у формі діалогу та роздумів головної героїні, все ж таки можна зробити висновок про те, що у цьому фрагменті є чітко окреслена мова гендерності та місце жінки у суспільному житті. показ суспільних очікувань та прагнення схвалення. Юлія Гончар зауважує, що поданий фрагмент необхідності жінкам чоловічого схвалення насправді є дуже глибоким культурним спадком. Він є наслідком тривалої культурної традиції, коли образ жінки оцінювався через призму чоловіка. [4].

Характерним є також те, що навіть директор студії, як і її чоловік та й загалом суспільство, вже звикає до її телевізійного образу і тим більше не хоче сприймати Мілену як її справжню, не екранну особистість. Він справді є символом того, як заангажоване суспільство ставиться до жінки. Тому варто зауважити, що і його постать хоч і є другорядною, але не менш актуальною у даному творі.

4. Мати Мілени

Мати Мілени постає у сюжетній лінії як другорядний персонаж та й загалом у сюжеті трапляється рідко. Візуальна картина зовнішності матері не є подана авторкою, але вона є єдиною людиною, котрій не байдужа Мілена, і є першою, хто помічає її зміни та натякає на них: *«І тому, знову ж таки, не диво, що жодне з них не помітило, — а коли помітила Мілена, було вже пізно, — того, що відчула першою, — а також, як виявилось, і останньою, — Міленина мати — тільки, своїм звичаєм, потлумачила так, як їй хотілося, хотілося ж їй, все ніяк не годній втямити, що трійко в хаті — то, як не як, повний комплект, — розуміється, онучати, тож якось, на ранок по передачі, вона потелефонувала й спитала, з дівочькою щасливою затривоженістю в голосі: "Мілечко, доцю, я на тебе тут учора дивилась-дивилась — ти часом не вагітна?" — "Ні, — здивувалась Мілена, — з чого ти взяла?" — "А поправилась ти немов: така заживненька сиділа, і лице якесь обдемкувате б то, чи що..»* [17, с. 3].

Отже, саме мати випадково спонукала Мілену до саморефлексії, до розуміння хибності обраного шляху. Не все ще втрачено в цьому світі, де матері переживають за своїх дітей, які, на жаль, через брак часу у гонитві за примарними ідеалами, зокрема й побудовою кар'єри, не мають часу для спілкування з близькими людьми. Вона одна хвилюється за Мілену і намагається зберегти пам'ять про неї навіть після її смерті і телевізійного зникнення: *«... десь там у себе в порожній квартирі самотньо сидить перед засвіченим екраном Мілена мати, вперто продовжуючи в ті самі години чекати на появу своєї недосяжної дитини, аж доки екран не стемніє, і так з дня на день, — здогадуюся, що це вона ще сьак так утримує мене від остаточного зникнення..»* [17, с. 5].

Образ матері має глибокий символічний сенс, який уособлює сильний внутрішній зв'язок між матір'ю і справжньою Міленою, не тією екранною, котра заповонила телеведучу, а справжньою, живою, не шаблонною. Позаяк справді, тільки мати і її любов намагається зберегти ту нитку спогадів справжності, індивідуальності навіть у той момент, коли весь світ надає перевагу тому, щоб закарбувати імітований образ телеведучої.

5. Героїні шоу Мілени

Особливу увагу варто звернути на героїнь шоу, котрі приходять по допомогу до Мілени, оскільки вони хоч і є другорядними персонажами, проте відіграють важливу роль у контексті морально-етичної проблематики. Ніла Зборовська не проходить повз зображення героїнь і чітко характеризує: *«Героїні повісті — зарадненькі або незарадненькі самочки, істерички-невропатки, мазохістки із жорстокими еротичними фантазіями, одним словом, імпульсивно-неврівноважена, заздрісна, фанатична, сексуально розбещена, нещасна бабота. Через таку надмірну плотськість прозі О.Забужко не вистачає благородства воістину модерного феміністичного духу, як це було в творчості О.Кобилянської або в Лесі Українки. Або як це спостерігається у сучасній прозі С.Майданської»* [20, с.161].

Доцільно вказати, що кожна з героїнь є унікальною і несе в собі ту чи іншу роль, яку Мілена транслює на телебаченні по-своєму. Варто нагадати, що її програма спеціалізувалась на допомозі покинутим жінкам, котрі приходили поділитися горем з Міленою на камеру. У свою чергу Мілена «перефастригувала» їхнє горе під інтерпретацію телевізійного шоу, і насправді зовсім не звертала уваги на реальне горе своїх учасниць, розігрувала фарс з метою підвищення рейтингів: *«Серед них були старі й молоді, гарні й погані, розумні й не дуже (зовсім дурних Мілена відбраковувала): фарбована перекисом блондинка перекладачка — товсті ноги, коротка спідниця, світлі очі пластмасової ляльки, — розповідала, скільки мужчин її зараз навперебій домагаються, а кандидатка хімічних наук з профілем, який*

можна було б назвати ахматовським, якби вона вміла його носити, агресивно наполягала, що якраз тепер вона зовсім щаслива, і тільки в одному моменті зненацька засльозилася зором, витягаючи з сумки хусточку, вмовкла, сьорбнула носом і забгала її назад» [17, с. 1].

Варто звернути увагу наскільки унікально, детально і реально Оксана Забужко описує зовнішні особливості героїнь: *«Страшно славна жіночка, ледь припорошена сивиною чорнявка, мати двох хлопчиків і сама на хлопчика схожа, стрижечка мало не бобриком, і сорочка, либонь, чи не зі старшого, бібліотекарка, тобто грошей катма, зате почуття гумору одуренне, і якось так вона спокійненько розважливо, щось невидиме весь час на колінах розправляючи, правила про те, як відтепер буде виховувати своїх хлопців, щоб вони не вирости схожими на батька, що оператори за камерами трусились зо сміху, і виглядало, й справді той батько — казюл казлом, коли такої жінки не вмів оцінити: нівроку, зарадненька!» [17, с. 1].*

Справді, кожна з історій постає унікальною для зображення проблематики – показ ролі і сутності жінки у вирі патріархального світу, або ж іншими словами, проблема гендерності у сучасному світі, яка тяжіє до моральної і соціальної нерівності між чоловіком і жінкою, що і є основними темами дослідження Оксани Забужко в її творах.

Ключовою є проблема жінки, яка завдяки якраз-таки зображенню героїнь шоу Мілени розкриває риси жінки у сучасному суспільстві: *«А проте, от же ж що цікаво, кожна таки по справжньому страждала, щиро й непідробно, і Мілена попервах навіть була думала, що ображені жінки йдуть на таку зйомку головно в таємній надії повернути свого колишнього чи бодай йому відомстити, були бо такі, що питалися в Мілені — а чи можна звернутися просто до нього, і тоді з екрана вельми зворушливо лунало в мільйонах вечірніх квартир: "Саша, еслі ти мене січас відіш, знай, што я всьо простіла і жєлаю тібе щастья", — тут Мілені й самій терпло в горлі...» [17, с. 2].*

У свою чергу, варто звернути увагу на здатність Мілени «перефастригувати» їхні історії на власний телевізійний фасон задля привернення уваги глядачів, робить її героїнь ще унікальнішими, проте справжнього вирішення проблем героїнь, насправді, як такого немає, оскільки медійний формат, який транслює Мілена, не є дієвим у вирішенні реальних проблем жінок, а тільки в їхньому транслюванні задля суспільства і високих рейтингів.

Варто навести приклад ще однієї героїні шоу, котра через своєрідну методику Мілени, яка полягала в поданні і перефастригуванні проблем, замість їхнього вирішення, морально страждає і після її програми намагається покінчити життя самогубством: *«...одну з її героїнь забрала швидка, бо кобіта наавтра по ефірі взяла та й повідкручувала в квартирі газові крани, всі вони тоді переполошилися, режисер навіть бігав консультуватися стосовно можливої довідки від психіатра в разі якби що...» [17, с. 1].*

Наведений приклад яскраво показує те, що Мілена використовує реальні жіночі страждання, щоб зробити з цього шоу та бути впізнаваною. Але такий метод призводить до негативних наслідків і в цей момент Мілена найбільше є занепокоєна не станом жінки, а тим, якого повороту після такої ситуації здобуде її програма і рейтинги. Завдяки цій ситуації читачі справді мають змогу побачити реальне обличчя телеведучої, котра у свою чергу вдається до маніпуляції людськими долями на користь власної кар'єри і саме це показує її головну ціль, яка полягає не стільки у психологічній допомозі своїм героїням, скільки у використанні життєвих жіночих долі задля медійної слави. Жінки приходять до Мілени і стають наче загипнотизованими телеведучою. Авторка вдається до опису психологічної картини, яка висвітлює тривожний і приречений стан жінки, яка стала жертвою телеведучої Мілени. Образ кожної жінки, яка приходить до Мілени на шоу, є показом насамперед загальної проблематики жіноцтва, котра тісно пов'язана з гендерними шаблонами сучасного суспільства та є символом відчуження і втрати жіночої цінності. Доцільно вказати, що завдяки своєрідній методиці телеведучої, яка полягає в «перефастригуванні» морального горя, жінка або ж кожна героїня обезцінюється як індивідуальність з реальними проблемами, оскільки всі її проблеми не мають великого значення, в той час як формат шоу, зацікавленості і фарсу є домінантним над душевним болем жінки.

Варто звернути увагу і на майстерність письма авторки та новаторством у поданні образів у сюжетній основі та її тісним переплетенням з тематикою і проблематикою повісті. Кожен образ Оксани Забужко несе в собі складний, моральний, психологічний, інтелектуальний аспект, котрий так чи інакше пов'язаний з глибокими і актуальними моральними проблемами.

Загалом дослідження такого аспекту як пообразний аналіз у повісті є дуже важливим. Оскільки персонажі та їхній внутрішній світ, поривання і переживання відіграють важливу роль у літературному творі і саме пообразний аналіз дозволяє побачити детальніше ідейну концепцію, на якій хотіла наголосити Оксана Стефанівна Забужко.

ВИСНОВКИ

У нашій бакалаврській роботі було здійснено глибокий аналіз творчості та життєвого шляху однієї з найпопулярніших письменниць сьогодення не тільки на теренах України, а й поза її межами. Її творчість характеризується глибоким психологізмом, філософськими, інтелектуальними, актуальними історичними, феміністичними та культурними роздумами.

Оксана Забужко талановито змальовує гострі соціальні та особистісні питання, котрі розкривають і проблеми морального вибору, людських стереотипів та їхнього впливу на людські долі, питання самопізнання і загалом буття людини.

На прикладі дослідженої нами повісті «Я, Мілена» можна побачити, наскільки влучно авторка описує актуальні проблеми суспільства, які є тісно пов'язаними з сьогоденніми реаліями.

Образ головної героїні Мілени, яка є телеведучою власної програми, ілюструє, як людина піддається під вплив медійного середовища, соціальних стереотипів або ж канонів суспільства і поступово втрачає себе, свою індивідуальність, ідентичність, моральні якості, перевтілюючись в імітаційний образ. У нашій реальності можемо спостерігати в інтернет-середовищі, в різноманітних мережах, а особливо Instagram-блогах, де люди, показують своє життя таким, яким хочуть його бачити, але часто це не відповідає реальності. Наразі чимало телепередач є прототипами шоу Мілени, зокрема: «Говорить Україна», «Стосується кожного», «Один за всіх», «Супермама» та інші. Ніла Зборовська зазначає, що повість можна читати як пародію на популярну жіночу передачу «Я сама». [20, с. 158].

Повість-притчу можна порівняти з романом сучасної письменниці Євгенії Кононенко під назвою «Імітація», у якому також показано імітацію життя, вплив суспільних стереотипів, гендерну нерівність та пошук жіночої ідентичності.

Отже, підведемо підсумки нашого дослідження:

«Я, Мілена» це історія про журналістку Мілену, котра через успішно побудовану кар'єру втратила власну ідентичність, що призвело до жахливих наслідків. Через таку інтерпретацію образу головної героїні та безпосередньо її життя висвітлено багато актуальних моральних питань, котрі є характерними для сучасного суспільства, оскільки авторка відображає наш час, реальність і те, що формує погляди й пріоритети суспільства, впливає на нього. Розкриття морально-етичної проблематики є ключовим у повісті «Я, Мілена».

З грікотою реальна Мілена усвідомлює, що все, що було на екрані, було повним ошукуванням, а її екранний образ вкрав її тіло задля злуди та екранного обману. У пориві такого грікого самоусвідомлення у Мілени відбувається психоемоційний перелом, який

призводить до фатальних наслідків. Реальна Мілена розуміє, що втратила себе через вплив медіапростору і що її особистість уже належить не їй, а тій, котра присутня на екрані. Вона намагалася подати свою програму у вигляді справжнього шоу, щоб ще більше прикрасити свою програму, зробити її цікавішою для глядачів, тим самим, змінюючи в першу чергу себе, а потім своїх героїнь під очікування суспільства. Працюючи на публіку й на рейтинги, Мілена не помічала того, що втрачає себе справжню і вживається у свій екранний образ. Мілена вчиняє самогубство. Вона вбиває себе, оскільки розуміє, що вже не належить сама собі.

Сама Мілена стає примарою, яка впевнена, що більшість глядачів її уже не бачать, але принаймні перший час будуть пам'ятати. Проте вони її швидко забувають, як і її програму, адже ця слава і ця пам'ять є короткочасними, як і саме медійне життя, тому віддавати йому всю себе, служити йому, як богу, є марним. Але це усвідомлення є запізнілим для Мілени. Єдиною людиною, котра пам'ятає і буде пам'ятати Мілену, є її мати, яка кожен раз переглядала її ефіри

Образ головної героїні, з її трагічним конфліктом, є актуальним у нашій реальності, позаяк зараз у сучасному світі все більше набуває впливу на людину медійний простір, соціальні мережі і щоденно кожна людина все більше поглинається у цю сферу, де формується суспільна думка. Тому Забужко, демонструючи образ Мілени, намагається показати те, як героїня спочатку тішиться своєю популярністю, але з часом вживається в роль і втрачає себе справжню, що й призводить до внутрішнього конфлікту та до трагічного фіналу. Тому через образ Мілени та окреслену проблематику письменниця нагадує читачам, що таке захоплення призводить до негативних наслідків, де особистість втрачає себе через прагнення до соціального схвалення.

Таким чином творчість Оксани Забужко є актуальною, оскільки несе глибокий сенс, філософську глибину та актуальну проблематику, котра існує не тільки на сторінках літератури, а і в реальному житті та торкається людських доль щоденно. «Я, Мілена» є яскравим прикладом того, від чого наразі потерпаємо ми, сучасне суспільство, а у свою чергу авторка через призму власного світобачення і сприйняття показує те, які наслідки очікують суспільство, якщо воно не зверне увагу на важливі проблеми сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Агеєва В. П. Сучасні інтерпретації української літератури ХХ століття. Мовні ігри і повернення історії: парадокси українського постмодернізму / Агеєва Віра. Київ: МАГІСТЕРІУМ. Випуск 48. Літературознавчі студії, 2012. 37-41 с.
2. Агеєва В. Після постмодернізму. Вступ. / В. Агеєва . Київ: Києво-Могилянська академія. Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5344eac0-0af0-4fa2-beb2-e61c97b80b76/content> (дата звернення: 18.01.2025)
3. Гайсина Д. «Феміністичний постмодерн О. Забужко в СУЛ. Режим доступу: <https://ru.scribd.com/document/504337942/%D0%A4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD-%D0%9E> (дата звернення: 22.01.2025)
4. Гендер в деталях. Стаття Юлії Гончар «Наповнення смислами поняття «жіноче» у суспільстві (за повістю «Я, Мілена» Оксани Забужко)» . Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/literatura/napovnennya-smislami-ponyattya-zhinoche-u-suspilstvi-za-povisty-ya-milena-oxani-zabuzhko-134699.html> (дата звернення: 27.01.2025)
5. Дивіться, митець! Look, that is the artist! (прем'єра: 3 червня, 2024.) «ОКСАНА ЗАБУЖКО: «Вежа через [О]» або ЛУЦЬК - місто натхнення. Біографія, інтерв'ю, спогади.» Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=udbDVYOHrgU&t=99s> (дата звернення: 02.02.2025)
6. Дивіться, митець! Look, that is the artist! (прем'єра: 11 червня, 2024) ОКСАНА ЗАБУЖКО: подорож в місто дитинства й натхнення. Біографія, ПУБЛІЧНЕ ІНТЕРВ'Ю, спогади, книги. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ANtNzSTKwQk&t=18s> (дата звернення: 02.02.2025)
7. Забужко О. Let my people go: публіцистична збірка / Оксана Забужко. Київ: Факт, 2006. 232 с.
8. Забужко О. Notre Dame d` Ukraine. Українка в конфлікті міфологій: науково-публіцистична праця / Оксана Забужко. Київ: Комора, 2018. 656 с.
9. Забужко О. З мапи книг і людей: публіцистична збірка / Оксана Забужко. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zabuzhko/Z_mapy_knyh_i_liudei.htm (дата звернення 23.02.2025)
10. Забужко О. Інопланетянка: повість / Оксана Забужко. Київ: Український письменник, 1992. 94 с.
11. Забужко О. Казка про калинову сопілку: повість / Оксана Забужко. Київ: Комора, 2013. 104 с.
12. Забужко О. Музей покинутих секретів: роман / Оксана Забужко. Київ: Комора, 2024. 832 с.

13. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу: роман / Оксана Забужко. Київ: Комора, 2023. 120 с.
14. Забужко О. Репортаж із 2000-го року: есеїстика / Оксана Забужко. Київ: Факт, 2000. 96 с.
15. Забужко О. Сестро...Сестро...: оповідання / Оксана Забужко. Київ: Факт, 2009. 260 с.
16. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса: книга. Вибрана есеїстика / Оксана Забужко. Київ: Факт, 2009. 352 с.
17. Забужко О. Я, Мілена : повість /УкрЛіб. Бібліотека української літератури. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14811> (дата звернення: 26.03.2025)
18. Забужко О., Шевельов Ю. Вибране листування на тлі доби: 1992-2002. З доданими творами, коментарями, причинками до біографії та іншими документами: книга / Оксана Забужко. Юрій Шевельов. Київ: Факт, 2011. – 514 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zabuzhko/Vybrane_lystuvannia_na_tli_doby_1992-2002_Z_dodanymy_tvoramy_komentariamy_prychynkami_do_biografii_t.pdf? (дата звернення: 26.01.2025)
19. Залевська О. Ю. Зародження та розвиток постмодерністського стилю у культурі та мистецтві світу й України / О. Ю. Залевська // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. - 2013. - № 2. - С. 120-124. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2013_2_36. (дата звернення: 22.03.2025)
20. Зборовська Н., Ільницька М. Феміністичні роздуми: На карнавалі мертвих поцілунків / Ніла Зборовська, Марія Ільницька. Львів: Літопис, 1999. 336 с.
21. Капура О.М. Ознаки постмодернізму у прозових творах Оксани Забужко / Ольга Капура. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023 № 60 Том 1. 111-114 с. (4 с.). Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v60/part_1/26.pdf (дата звернення: 12.02.2025)
22. Качмар І. Р. Роман Оксани Забужко «Музей покинутих секретів»: проблема кодифікації жанру / Качмар І.Р. Ніжин: Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Кафедра української мови, 2019. – 89 с.
23. Кульматицька М.Р. Частка як елемент ідіостилу Оксани Забужко / Марія Кульматицька. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015 № 18 том 1. 34-36 с. (3 с.) Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v18/part_1/11.pdf (дата звернення: 16.02.2025)
24. Мислива В. Інтермедіальне поле повісті «Я,Мілена», Оксани Забужко. Режим доступу: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/38/38> (дата звернення: 01.03.2025)
25. Мислива В. Жанрова своєрідність «Казки про калинову сопілку» Оксани Забужко / Вікторія Мислива. Житомир: Житомирські літературознавчі студії. Випуск 7, 2013. 145-151 с. Режим доступу:

<http://eprints.zu.edu.ua/12168/1/%d0%9c%d0%b8%d1%81%d0%bb%d0%b8%d0%b2%d0%b0.pdf>

(дата звернення: 05.03.2025)

26. На Урок. Конспект уроку української літератури у 9 класі на тему «Позакласне читання. О. Забужко. Повість «Я, Мілена» – історія про владу: владу метафізичного тіла жінки, владу інформаційних комунікацій і «технологію» відчуження людини. Взаємовплив світів – людського та віртуального світу телебачення. Мотив сестринства-двійництва у творі». Режим доступу: <https://naurok.com.ua/urok-o-zabuzhko-povist-ya-milena-istoriya-pro-vladu-vladu-metafizichnogo-tila-zhinki-vladu-informaciynih-komunikacij-i-tehnologiyu-vidchuzhennya-lyudini-vzaemovpliv-svitiv-lyud-242981.html> (дата звернення: 12.03.2025)
27. Оксана Забужко – лауреат Шевченківської премії–2019 :бібліографічний список / КЗ «ЗОУНБ» ЗОР, Відділ наукової інформації та бібліографії ; [уклад. М. Маслова ; ред. Т. Пішванова]. Запоріжжя : [ЗОУНБ], 2019. – 40 с. (Лауреати літературних премій)
28. Освіта. UA. Вища освіта в Україні. «Постмодернізм та його історико-культурний зміст.» Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10854/#google_vignette (дата звернення: 22.02.2025)
29. Освіта. UA. Вища освіта в Україні. «Фемінізм в українській літературі кінця XIX – початку XX століття». Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14034/ (дата звернення: 25.02.2025)
30. Освіта. UA. Вища освіта в Україні. «Характерні риси постмодернізму». Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30379/> (дата звернення: 12.01.2025)
31. Офіційна сторінка Оксани Забужко / режим доступу: <http://zabuzhko.com/ua/index.html> [розділ – нагороди. Режим доступу - <http://zabuzhko.com/ua/awards/index.html>] (дата звернення: 09.01.2025)
32. Павличко С. Фемінізм / Соломія Павличко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2002. 327 с.
33. Студентська бібліотека «Studies by Magistr.ua». Український постмодерн. Режим доступу: <https://studies.in.ua/shpora-culture/588-61-ukrayinskiy-postmodern.html> (дата звернення: 28.01.2025)
34. Творча мапа Оксани Забужко : виставка / укладач: Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара. Режим доступу: https://libgonchar.org/images/zabuzko_vistavka.pdf (дата звернення: 15.03.2025)
35. Тебешевська-Качак Т. Автобіографізм як принцип нарації та характеротворення у прозі Оксани Забужко / Тетяна Тебешевська-Качак. Київ: Слово і час, 2004. – 39-47 с. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/172344/07-Tebeshevska.pdf> (дата звернення: 19.03.2025)

36. Феномен творчості Оксани Забужко: інтелект-реліз / укладач: М.Г Максименко. Полтава: Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеса Гончара, 2015. – 24 с. Режим доступу: <https://libgonchar.org/images/stories/DocS/2015/Zabugko.pdf> (дата звернення: 29.03.2025)
37. Betv (прем'єра 2 лютого, 2014.) Оксана Забужко «Убити Дон Жуана: Леся Українка і жіноча література ХХ століття». Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=1KPP4hz_4So&t=3533s (дата звернення: 01.04.2025)
38. Chychenina (прем'єра 4 жовтня, 2014) Оксана Забужко про важливість жанру біографії. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=zQ7CtYvVGsU&t=72s> (дата звернення: 02.04.2025)
39. LB.ua - Дорослий погляд на світ. «Забужко Оксана Стефанівна». Режим доступу: https://lb.ua/file/person/3347_zabuzhko_oksana_stefanivna.html (дата звернення: 11.01.2025)
40. OnlyArt. «Забужко Оксана – Біографія». Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/zabuzhko-oksana-biografiya/> (дата звернення: 17.01.2025)
41. SimplyPsychology. Postmodern Feminism Theory In Sociology. Режим доступу: <https://www.simplypsychology.org/postmodern-feminism.html> (дата звернення: 15.02.2025)
42. Termin.in.ua. Фемінізм – що це таке, історія, хвилі, види, суть та ідеї. Хто такі Феміністки. – Режим доступу: <https://termin.in.ua/feminizm/> (дата звернення: 29.01.2025)
43. Vivat. «Що таке нонфікшн: жанри та особливості». – Режим доступу: <https://vivat.com.ua/blog/shcho-take-non-fiction/#gs.ml1p5yd> (дат звернення: 26.01.2025)

ÖSSZEFOGLALÓ

A dolgozat Okszana Zabuzsko – Ukrajna egyik legismertebb írója – „Én, Milena” című példázat jellegű kisregényének erkölcsi-etikai problémáinak vizsgálatának szentelt.

A kutatás átfogó elemzést nyújt a műről, különös tekintettel azokra az erkölcsi és etikai kérdésekre, amelyek a mai társadalmi kontextusában is relevánsak. A vizsgálat középpontjában az identitásvesztés, a személyiség kettéhasadása, valamint a médiakarrier által meghatározott sablonos szerepek állnak, amelyek egy nő önálló személyiségét teljesen lerombolják.

A dolgozat hangsúlyozza a kortárs ukrán irodalom jelentőségét mint olyan forrást, amely szoros kapcsolatban áll a történelmi és társadalmi eseményekkel. A dolgozat bemutatja, hogy Okszana Zabuzsko a kortárs irodalmi folyamatok meghatározó alakja, aki műveiben történelmi-kulturális, feminista, pszichoanalitikus és filozófiai motívumokat ötvöz.

Részletesen elemeztük az író életművét, műfaji és tematikai újításait, valamint a kisregény szerkezeti elemeit, a mű stílusát és képi világát.

Kiemelten foglalkoztunk a főhősnő – Milena – alakjával, aki televíziós műsorvezetőként karrierje során elveszíti önazonosságát, mivel a társadalmi elvárásoknak kíván megfelelni. A szerző azt mutatja be, hogyan torzítja el a média által kreált imitált szerep az ember valódi identitását. Milena elveszíti erkölcsi irányítóját, beleolvad a képernyő által sugalt személyiségbe, ami tragédiához vezet. Zabuzsko rávilágít arra, hogyan rombolja az egyént a média által közvetített, sokszor kegyetlen normarendszer, ami végül erkölcsi kiüresedéshez vezethet.

A dolgozatban olyan erkölcsi-etikai problémákat vizsgáltunk, mint a nők társadalmi szerepe, az érzések és a személyiség utánzásának problémája, az identitásvesztés, az elidegenedés, a belső konfliktus, valamint a televíziós illúziók személyiségre gyakorolt hatása. A kutatás során pszichoanalitikus, életrajzi és szisztematikus leíró módszerekkel dolgoztunk. A dolgozat több jelentős kortárs kritikus és irodalomtudós – többek között Vira Agejeva, Tetjana Tebesevska-Kacsak, Szolomija Pavlicsko, Nila Zborovszka és Julija Honcsar – munkáira támaszkodik, akik Zabuzsko műveinek önéletrajzi elemeit, egyéni stílusát, feminista diskurzusát és intermedialitását vizsgálták.

A dolgozat tudományos újdonsága abban rejlik, hogy részletesen elemzi a „Én, Milena” című kisregény erkölcsi-etikai aspektusait, amelyet a tudományos irodalom eddig kevésbé vizsgált, ugyanakkor témája rendkívül aktuális és összhangban áll a mai társadalmi problémákkal.

Kulcsszavak: feminista próza, média, identitás, társadalom, erkölcsi választás, közvélemény, pszichologizmus, társadalmi sztereotípiák, információs hatás, kettéhasadás, belső konfliktus, képernyő- személyiség, valódi személyiség.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Немеш Ірина

Науковий керівник / Експерт

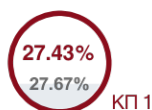
Автор Наталка Лібак

підрозділ

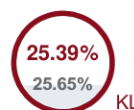
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

20930

Кількість слів

149618

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Зверніть увагу, що при автопереведенні редакційні зміни могли бути втрачені. Щоб перевірити можливі спроби маніпулювання текстом, подивіться, будь ласка, звіт про подібність вихідного тексту.

Заміна букв	В	5
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	␣	0
Парафрази (SmartMarks)	A	51

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://ukrbooks.com/ua/Ja_Milena/	297 1.42 %
2	http://ukrbooks.com/ua/Ja_Milena/	233 1.11 %
3	http://ukrbooks.com/ua/Ja_Milena/	223 1.07 %

